

,

مقدمه / بیان مسئله

"فرهنگ مجموعه پیچیده‌ای است که شامل یکسری علوم و دانش‌ها، اعتقادات، هنرها، افکار و عقاید، صنایع، تکنیک، قوانین و مقررات، عادات و رسوم و رفتار و ضوابطی است که انسان به عنوان عضو یک جامعه آن را از جامعه خود فرا می‌گیرد و در قبال آن تعهداتی دارد" (طاهری ازبرمی و همکاران، ۱۴۰۲). با توجه به تحولات سریع فرهنگی، اجتماعی و فناورانه در عصر حاضر و پیامدهای چندسطحی آن بر سبک زندگی دانشجویان (تاجبخش و احمدی، ۱۴۰۲؛ امیرپور و طالب دوست، ۱۴۰۱)، مسئله برنامه‌ریزی فرهنگی در دانشگاه‌ها مبتنی بر ارزش‌های دینی و فقه امامیه، از ضرورت زمانی انکارناپذیر برخوردار شده است. اهمیت این امر نه تنها بواسطه زمینه‌های اجتماعی جامعه ایرانی است بلکه از جنبه‌های قانونی مختلفی نیز برخوردار است. تطابق با باورهای جامعه الزام به رویکردهای تبیینی نسبت به ارزش‌ها و اصول اخلاقی؛ تقویت فرهنگ دینی و ایجاد همبستگی و وحدت بر محور ایمان عمومی، برنامه‌ریزی فرهنگی منطبق بر فقه امامیه را از یک گزینه صرف به ضرورتی اجتماعی؛ قانونی و سازمانی مبدل نموده است. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به صراحت به این امر اشاره نموده و از لزوم انطباق سیاست‌ها، برنامه‌ها و قوانین با فقه امامیه سخن به میان آورده است. (بند الف اصل دوم و اصل چهارم قانون اساسی) علاوه بر این گسترش فضای مجازی، چالش‌های هویتی جوانان و لزوم توجه به مؤلفه‌های فرهنگی - دینی در سبک زندگی دانشجویی، مسئولیت دانشگاه‌ها را افزایش داده است، ضمن اینکه اسناد بالادستی دانشگاه بر «هویت تمدن‌ساز اسلامی - ایرانی»، «تقویت روحیه آزاداندیشی و خلاقیت» و ... (سند دانشگاه اسلامی، ۱۳۹۲)، بر لزوم واکاوی پیشران‌های برنامه‌ریزی فرهنگی در دانشگاه تأکید نموده است.

جنبه هویت بخش فرهنگ موجب شده است تا نقشی تعیین کننده در رفتارهای مردم و روابط آنها با دیگران و دنیای اطرافشان ایفا نماید و از آنجاکه این امر در توسعه پایدار حایز اهمیت است، بدون در نظر گرفتن آن هیچ توسعه‌ای نمی‌تواند از پایداری لازم برخوردار باشد. در این راستا دانشگاه‌ها نهادهایی هستند که بر فرهنگ جامعه تأثیر می‌گذارند و ابزاری قدرتمند برای کمک به جامعه محسوب می‌شوند (Dzimińska et al., 2020). این امر بر پیوند فرهنگ و دانشگاه تأکید دارد (طاهری‌کبا، ۱۴۰۰). فرهنگ از رسالت‌های اساسی دانشگاه در کنار وظایف آموزشی و پژوهشی آن محسوب می‌شود (فقیهی و همکاران، ۱۴۰۰) و دانشگاهیان و جامعه به عنوان دو مخاطب اصلی سیاست‌های فرهنگی دانشگاه شناخته می‌شوند (Villarroya., 2017). دانشگاه به عنوان یک سازمان فرهنگی یکی از عوامل مهم توسعه علم و فرهنگ محسوب می‌شود و کارکردهای فرهنگی و اجتماعی آنها همانند جامعه‌پذیری و انتقال ارزش‌ها و هنجارها در آمادگی دانشجویان برای مواجهه با واقعیت‌های جامعه از اهمیت بسزایی برخوردار است (بکری‌زاده و همکاران، ۱۴۰۱؛ احمدیان چاشمی و همکاران، ۱۳۹۹). بنابراین می‌توان بیان کرد که "رسالت فرهنگی دانشگاه‌ها به عنوان مکانی برای شکل‌گیری ارزش‌های فرهنگی، توسعه و تحکیم آموزش و علم، تعامل فرهنگ‌ها، ادغام با سایر نهادهای اجتماعی ارتباط تنگاتنگی با رشد اجتماعی - فرهنگی جوانان دانشجو دارد" (Ruzmetova., 2021). این امر نشان‌دهنده اهمیت مقوله فرهنگ و توجه ویژه به نیازهای فرهنگی دانشجویان است (سنگی، ۱۴۰۲).

دانشگاه‌ها دارای رابطه‌ای دوسویه با محیط فرهنگی و اجتماعی هستند (برقی و قصاب‌زاده، ۱۳۹۹) و در این راستا توجه به تعاملات و پیشران‌های شکل‌دهنده برنامه‌ریزی فرهنگی در بهره‌وری مطلوب فعالیت‌هایشان نقش مؤثری ایفا می‌نماید. ضعف در برنامه‌ریزی فرهنگی یکی از چالش‌های اساسی در این اثربخشی است (فاضل هروی و همکاران، ۱۳۹۹) که می‌تواند کاهش مشارکت دانشجویان در فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی (زارع بازقلعه و همکاران، ۱۴۰۱)، تضعیف نقش دانشگاه در پرورش شهروند مسئولیت‌پذیر (تنهایی، ۱۴۰۰)، ضعف در پاسخگویی به نیازهای فرهنگی دانشجویان (طاهری ازبرمی و همکاران، ۱۴۰۲) و چالش در شکل‌گیری هویت فرهنگی - اجتماعی آنها (ذاکری، ۱۴۰۲) را به همراه داشته باشد و سیاست‌گذاری فرهنگی را تحت تأثیر قرار

دهد (نصیری فیروز و اسکندری، ۱۴۰۲). بنابراین شناسایی اولویت‌های فرهنگی دانشجویان و درک عوامل کلیدی برای کارایی برنامه‌ها اجتناب‌ناپذیر است (متوسلی و همکاران، ۱۴۰۱). دانشگاه‌ها باید علاوه بر آموزش علمی، زمینه‌ای برای تعمیق ارزش‌های فرهنگی و دینی فراهم کنند (کلهر، ۱۴۰۱؛ اصغری، ۱۳۹۹؛ سنگی، ۱۴۰۲)؛ چراکه توسعه راهبردها و سیاست‌ها می‌تواند به بهبود برنامه‌ریزی فرهنگی و ارتقای بهره‌وری آن کمک کند. به‌طور کلی، برنامه‌ریزی فرهنگی باید به‌عنوان یک فرایند راهبردی و سازمان‌یافته برای دستیابی به اهداف فرهنگی و مدیریت مؤثر منابع و فعالیت‌ها انجام شود (کریمیان و صفایی‌اصل، ۱۴۰۰) و از آنجاکه این فرایند در بطن جامعه و در محیطی مؤثر بر آن اجرایی می‌شود عدم انطباق آن با بخش‌های سنتی جامعه که از تأثیر گذاری بالایی در سطوح مختلفی برخوردار است می‌تواند از طرفی چالش آفرین باشد و از سویی بواسطه تقابل‌هایی که با آن درگیر می‌شود مانع از دستیابی به نقاط هدف گذاری شده گردد؛ لذا پژوهش حاضر با توجه به ضرورت‌های این چینی و به‌منظور پاسخ به این سؤالات صورت گرفته است: ۱- چارچوب پیشران‌های مؤثر در برنامه‌ریزی فرهنگی دانشگاه با رویکرد مدلسازی ساختاری تفسیری چگونه است؟ ۲- روابط تأثیرگذاری و تأثیرپذیری میان پیشران‌ها و جایگاه هر کدام از آنها در مدل به چه صورت است؟ ۳- تبیین متغیرهای کلیدی بر اساس فقه امامیه چگونه است؟ پاسخ به این سؤالات می‌تواند به درک نقاط قوت و ضعف برنامه‌ریزی فرهنگی در دانشگاه‌ها کمک کند.

مبانی نظری پژوهش

مفهوم پیشران

پیشران‌ها، نیروهای محرکه شکل‌دهنده آینده در حوزه‌های مختلف اجتماعی، فناورانه، اقتصادی، زیست‌محیطی، سیاسی و غیره هستند (Hafezi et al., 2024). شناسایی نیروهای پیشران به‌منظور ترسیم سناریوهای بدیل و باورپذیر آینده از اهمیت بالایی برخوردار است، این امر به بازیگران امکان می‌دهد تا اقدامات مورد نیاز برای تحقق اهدافشان را برنامه‌ریزی کنند (Arnalte- Mur et al., 2020).

فرهنگ و برنامه‌ریزی فرهنگی

فرهنگ، مجموعه‌ای از باورها، ارزش‌ها، الگوهای رفتاری و سنت‌هاست که افراد به‌عنوان اعضای یک جامعه از طریق تعاملات اجتماعی-آگاهانه یا ناخودآگاه-می‌آموزند، به اشتراک می‌گذارند و به عنوان هویت جمعی خود تثبیت می‌کنند (Monterroza-Rios & Gutierrez-Aguilar, 2022; Shooshtarian, 2019). در این راستا برنامه‌ریزی فرهنگی فرایندی سازمان‌یافته است که در آن اعضای یک جامعه مانند نهادها، کارشناسان و شهروندان با ارزیابی جامع وضعیت فرهنگی، برنامه‌ای برای اجرای فعالیت‌های فرهنگی آینده طراحی می‌کنند (Loh t al., 2024).

فقه امامیه

فقه امامیه از جمله مکاتب فقهی مذاهب اسلامی است که بواسطه تبعیت محض آن از اهل بیت پیامبر (علیهم السلام) از سایر مذاهب فقهی اسلامی متمایز می‌شود. (رضوانی، ۱۳۸۳) این دانش به عنوان یکی از علوم اسلامی که فلسفه وجودیش، تنظیم روابط اجتماعی افراد با یکدیگر دانسته شده است (تقوی، ۱۳۷۴، ص ۱۸۹-۱۹۰) مجموعه قواعد زندگی اجتماعی است که بواسطه ماهیت خود نمی‌تواند از نیازها و ضرورت‌های این زندگی دور بماند (قربان نیا، ۱۳۷۹: ص ۸۶)؛ بدین رو به یکی از مهم‌ترین عواملی تبدیل شده است که تا کنون توانسته هویت مستقل فرهنگی به تمدن اسلامی ببخشد (مشکانی سبزواری، ۱۳۹۱: ص ۸۰)

پیشینه پژوهش

مطالعه پیشینه پژوهش در این زمینه نشان داد که بخشی از این مطالعات همانند لطیفی (۱۳۹۸)، حجتی و نعمتی مهر (۱۳۹۸) و دیمینسکا (۲۰۲۰) به برنامه ریزی فرهنگی در حوزه های شهری و پایداری پرداخته اند. همچنین، برخی مطالعات نیز جنبه های مختلف برنامه ریزی فرهنگی در دانشگاه ها را بررسی کرده اند. نتایج پژوهش حاجی زاده اناری و همکاران (۱۴۰۳) بیانگر وجود ارتباط معنادار میان جهاد تبیین و طراحی برنامه های فرهنگی در دانشگاه فرهنگیان است و باید به عوامل کلیدی "ارزش های اخلاقی دینی"، "مؤلفه های فرهنگ سازمانی"، "ساختار سازمان"، "عوامل روانی-عاطفی" و "عوامل بین فردی" در این زمینه توجه نمود. طاهری از برمی و همکاران (۱۴۰۲) در تحقیقی نیازهای فرهنگی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان را شامل فعالیت های ورزشی، مهارت های هنری، و امور دینی و اجتماعی دانسته اند که این امر نیاز به برنامه ریزی فرهنگی مناسب را نشان می دهد. برقی و همکاران (۱۳۹۹) نیز به طور مشابه به بررسی نیازسنجی فرهنگی دانشجویان پرداختند که در این راستا به "نیاز هنری، نیازهای معطوف به جلب توجه و احترام و نیاز ملی" اشاره داشته اند. اقبالی و همکاران (۱۴۰۱) عوامل مؤثر بر فعالیت های فرهنگی-اجتماعی دانشگاه فرهنگیان را شامل "حمایت برنامه محور، ارتقای انگیزه مشارکت، برنامه های بومی و نیازمحور، و تعاملات فرهنگی" دانستند و در این خصوص راهکارهایی را ارائه داده اند. لولائی و همکاران (۱۴۰۱)، پیامدهای مثبت و منفی مجازی شدن دانشگاه ها را بر ابعاد ارتباطی، آموزشی، و سبک زندگی فرهنگ دانشگاهی بیان کرده اند. سروش و همکاران (۱۴۰۱) معتقدند مدل مفهومی فرهنگ دانشگاهی شامل ۵ بُعد است: "فرهنگ یادگیری"، "فرهنگ دانشجویی"، "فرهنگ حرفه ای دانشگاه"، "مصنوعات و نمادهای فرهنگ دانشگاهی"، و "بُعد اجتماعی"، که می تواند در برنامه ریزی فرهنگی دانشگاه مؤثر باشد. شاه علی (۱۳۹۸) نیز در مطالعه ای نشان داد که مؤلفه های دانشگاه فرهنگ ساز برای تحقق وضع مطلوب فرهنگی، باورها، ارزش ها و هنجارها می باشند. بنابراین بررسی پیشینه پژوهش نشان می دهد که این مطالعات بیشتر به شناسایی عوامل، مؤلفه ها یا نیازهای فرهنگی به صورت تک بُعدی پرداخته اند، در حالی که در این پژوهش علاوه بر شناسایی پیشران های کلیدی، آنها را در قالب یک مدل پویا با سطح تأثیرگذاری و وابستگی متقابل ترسیم می نماییم که این امر به درک عمیق تری از نحوه تعامل عوامل می انجامد و موجب پیشبرد برنامه ریزی فرهنگی به صورت نظام مند و هماهنگ می شود. همچنین مطالعات گذشته عموماً از منظر مدیریتی و یا جامعه شناختی به موضوع نگاه کرده اند، در حالی که در پژوهش حاضر از منظر اصول فقه امامیه به موضوع نگاه شده است که این امر می تواند به طراحی سیاست های فرهنگی منطبق بر آموزه های دینی بینجامد. تحقیقات محدودی درباره برنامه ریزی فرهنگی در دانشگاه ها وجود دارد و پژوهش ها به تبیین پیشران های مؤثر بر این برنامه ریزی و روابط میان آنها نپرداخته اند. این موضوع نشان دهنده شکاف پژوهشی در تعامل و سطح بندی پیشران های مؤثر با رویکرد مدل سازی ساختاری تفسیری است.

روش شناسی پژوهش

این پژوهش از ترکیب روش های کیفی و کمی (نوع آمیخته اکتشافی) برای شناسایی و تحلیل پیشران های برنامه ریزی فرهنگی در دانشگاه استفاده کرده است. هدف پژوهش، اکتشافی و جهت گیری آن کاربردی است. بدین منظور از روش های تحلیل مضمون و مدل سازی ساختاری-تفسیری بهره برده و برای گردآوری داده ها از اسناد مختلفی همچون سند نقشه جامع علمی کشور، آیین نامه انجمن های علمی، سند دانشگاه اسلامی، آیین نامه جامع مدیریت دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری، منشور حقوق دانشجویی (فصل پنجم حقوق فرهنگی و اجتماعی)، شیوه نامه تشکیل و فعالیت های گروه های امر به معروف و نهی از منکر، آیین نامه تشکیل کرسی های آزاداندیشی، آیین نامه حفظ حدود آداب اسلامی در دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی، مجموعه

آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی فعالیت‌های تشکلی اسلامی دانشگاهیان، آیین‌نامه برنامه‌های موسیقایی، آیین‌نامه کانون‌های فرهنگی دانشجویان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به‌عنوان دستورالعمل‌های سیاستی در حوزه فرهنگی دانشگاه استفاده شده است. اعتبارسنجی یافته‌های کیفی با استفاده از راهبردهای مبتنی بر مطالعات کیفی انجام شد (همانند موسوی نقابی و انوشه، ۱۳۹۹؛ Zhang et al., 2024). الف) در این پژوهش تلاش شد در فرایند تحلیل مضمون تا حد امکان با کمترین دخالت، از مشابه عبارات موجود در مجموعه متون استفاده شود؛ ب) با استفاده از روش ممیزی، مسیر طی شده و مضامین حاصل از پژوهش توسط چندتن از صاحب‌نظران ارزیابی شد؛ ج) به منظور اطمینان از اثربخشی نتایج و قابلیت اطمینان از توافق میان دو کدگذار و ضریب کاپا استفاده شد. نتیجه ضریب کاپای کوهن بالاتر از ۰/۷ است که این مقدار نشان‌دهنده سطح بالای سازگاری و قابلیت اطمینان نتایج است.

پس از تحلیل کیفی، از مدل‌سازی ساختاری تفسیری برای تحلیل کمی پیشران‌های شناسایی شده استفاده می‌شود. این روش که در سال ۱۹۷۳ توسط وارفیلد معرفی شده، برای تجزیه و تحلیل سیستم‌های پیچیده و روابط میان عوامل کاربرد دارد. خروجی این روش نموداری است که روابط متغیرها را نشان می‌دهد و به تصمیم‌گیرندگان در ارائه راه‌حل‌های مؤثر کمک می‌کند (Mercado et al., 2023; Liu et al., 2018). در بخش کمی، داده‌ها از طریق پرسش‌نامه استاندارد مقایسات زوجی جمع‌آوری می‌شود. پرسشنامه مقایسات زوجی در مدل‌سازی ساختاری تفسیری، پرسشنامه‌ای استاندارد است که شاخص‌های آن را پیشران‌های شناسایی شده از قسمت کیفی پژوهش تشکیل می‌دهد که قابلیت اعتبار و اطمینان آنها تأیید شده است، بنابراین روایی و پایایی این پرسشنامه مورد تأیید است. جامعه نظری پژوهش صاحب‌نظران حوزه برنامه‌ریزی فرهنگی است که بر اساس تجربه شغلی و سطح تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر و همچنین آشنایی مشارکت‌کنندگان با مفاهیم موضوع پژوهش ۲۰ خبره از میان اساتید و مدیران فرهنگی دانشگاه‌های دولتی به‌صورت نمونه‌گیری هدفمند مطابق جدول ۱، انتخاب شدند. تعداد ۲۰ خبره برای تکمیل پرسشنامه مقایسات زوجی و انجام فرایند مدل‌سازی ساختاری تفسیری مورد تأیید می‌باشد (Ni et al., 2022). لازم به ذکر است که برای تحلیل داده‌های پژوهش در بخش کیفی از نرم‌افزار اطلس تی‌آی و بخش کمی از نرم‌افزار اکسل استفاده شد.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان

جنسیت	مرد		زن	
	۱۸ (۹۰ درصد)		۲ (۱۰ درصد)	
مدرک تحصیلی	کارشناسی ارشد		دکتری	
	۶ (۳۰ درصد)		۱۴ (۷۰ درصد)	
وضعیت اشتغال	مدیران دانشگاهی		اساتید و معاونان دانشگاهی	
	۶ (۳۰ درصد)		۱۴ (۷۰ درصد)	
سابقه شغلی	۵ سال تا ۱۰ سال		بیشتر از ۱۵ سال	
	۶ (۳۰ درصد)		۳ (۱۵ درصد)	
	۱۰ سال تا ۱۵ سال			
	۱۱ (۵۵ درصد)			

یافته‌های پژوهش

در بخش کیفی پژوهش به شناسایی پیشران‌های مؤثر بر برنامه‌ریزی فرهنگی از طریق روش تحلیل مضمون با مطالعه دستورالعمل‌های حوزه فرهنگی دانشگاه پرداخته شد. در جدول ۲، نتایج حاصل از این بخش آورده شده است.

جدول ۲. مضامین حاصل از قوانین و دستورالعمل‌های فرهنگی دانشگاه

ردیف	مضمون فراگیر	مضامین سازنده	مضامین پایه
۱.	برنامه‌ریزی فرهنگی	استعدادپروری	ارتقای فعالیت‌های دانش‌بنیان، تقویت روحیه پرسش‌گری و حقیقت‌جویی، مهارت‌آموزی علمی و عملی، بهره‌گیری از ابزارهای انگیزشی اثربخش، تقویت خردورزی، عقلانیت و خلاقیت در میان دانشجویان، زمینه‌سازی تفکر خلاق و نوآور، ارتقای مستمر و نظام‌مند بعد علمی، مهارتی و اخلاقی دانشجویان، شکوفایی استعدادها بالقوه، بانک اطلاعاتی فرهنگی، زمینه‌سازی رشد خلاقیت‌های فرهنگی دانشجویان، دانشگاه جامعه‌گرا، بهره‌گیری از توانمندی‌ها
۲.		اعتمادآفرینی	متعالی‌سازی انگیزه تدریس و تحصیل در دانشگاه، ترغیب دانشجویان به حضور همه‌جانبه، نشاط‌آفرینی دانشجویان، اهتمام به ترویج فرهنگ گفتگو، نقد روشمند، آزاداندیشی، تقویت روحیه مطالعه و پژوهش، جهاد علمی و ارتقای اعتماد به نفس ملی، ارتقاء فرهنگ نقدپذیری، بومی‌سازی دانشجویان
۳.		هم‌اندیشی، همبستگی و مشارکت	انگیزه‌سازی در اعضاء، هم‌افزایی فرهنگی بین‌سازمانی، ارتقای نقش هدایت‌گر خانواده در فرایند تعلیم و تربیت، ازدواج دانشجویی، تقویت ارتباط دانشگاه با خانواده، مشارکت و کار تیمی، ارتقای روحیه خدمت به جامعه، هم‌افزایی درون‌سازمانی، مسجدمحوری در فعالیت‌های دینی، فرهنگی و علمی دانشگاه، ساماندهی فعالیت کانون‌های فرهنگی، تقدم منافع ملی بر منافع فردی و گروهی، گسترش فرهنگ جهاد، ایثار، شهادت و ترویج ارزش‌های دفاع مقدس، انسجام‌بخشی سازمانی
۴.		توسعه فرهنگی دانش‌محور	برنامه‌ریزی فرهنگی مبتنی بر دانش، نهادینه کردن مدیریت دانش، دانش‌افزایی هدفمند، توجه به اولویت‌های علم و فناوری در برنامه‌ریزی، همکاری‌های علمی با مراکز علمی معتبر بین‌المللی، توسعه تعامل علمی، فرهنگی و سیاسی در عرصه بین‌الملل، برقراری ارتباطات و همکاری‌های علمی، تقدس علم و محیط علمی، بهره‌گیری از ظرفیت اساتید
۵.		پشتیبانی و مانع‌زدایی	حمایت از تشکلهای اسلامی و بهره‌گیری بهینه از توانمندی آنها، استفاده از ظرفیت شبکه‌های اجتماعی مجازی، تسهیل روند حرکت به سمت دانشگاه نسل چهارم، درک اهمیت کرسی‌های آزاداندیشی، حمایت هدایت‌گر به ارزش‌های متعالی اسلامی-ایرانی، تقدیر از کرسی‌های آزاداندیشی برتر، تسهیل در برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی، گسترش تعامل حوزه و دانشگاه، حمایت از نشریات دانشجویی، حمایت‌های مالی از انجمن‌ها
۶.		بصیرت‌افزایی	آگاهی‌بخشی و اطلاع‌رسانی برای فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر، زمینه‌سازی تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی، معرفت‌افزایی دینی، آموزش و ارتقاء سطح آگاهی اعضای گروه‌های امر به معروف و نهی از منکر، تعمیق بنیان اعتقادی دانشجویان
۷.		مدیریت عملکرد	ارزیابی عملکرد کرسی‌های آزاداندیشی، راهبری و نظارت بر حسن اجرای کلیه امور فرهنگی، نظارت و ارزیابی عملکرد کانون‌ها، نظارت بر عملکرد انجمن‌ها، نظارت بر اجرای آیین‌نامه‌های دانشجویی
۸.		دانشگاه اسلامی	مدیریت زمان منطبق بر آموزه‌های اسلامی، ترویج فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر، رعایت اخلاق اسلامی، نهادینه‌سازی فرهنگ عفاف و حجاب، تبیین نقش تربیتی و اخلاقی استادان، ارتقای فرهنگ قرآن و عترت در بین دانشجویان، فعالیت‌های موسیقی با رعایت موازین اسلامی، حفظ حدود اخلاق اسلامی، تقدم تزکیه بر تعلیم
۹.		دانشگاه تمدن‌ساز	نهادینه‌سازی معارف و آموزه‌های اسلامی در دانشگاه، تبیین و ترویج توانمندی‌های دینی، احیای هویت تمدن‌ساز اسلامی-ایرانی، عدالت‌محوری در تمامی شؤون دانشگاه، بهره‌برداری مطلوب از ظرفیت‌های موجود، توجه به فرهنگ اسلامی-ایرانی

۱۰.	سیاست‌گذاری فرهنگی آینده‌نگر	تنوع‌بخشی فعالیت کانون‌های فرهنگی، آینده‌پژوهی فرهنگی، برگزاری اردوهای فرهنگی، اولویت‌بندی فعالیت‌های فرهنگی، آسیب‌شناسی فرهنگی و ارائه راهکار برون‌رفت، اعتلای فرهنگی فضای عمومی دانشگاه
۱۱.	امنیت فرهنگی پایدار	ترویج فرهنگ قانون‌مداری و آگاهی از حقوق، فعال‌سازی قدرت نرم انقلاب اسلامی

سپس در بخش کمی پژوهش از مدلسازی ساختاری تفسیری (ISM) استفاده شد. مدلسازی ساختاری تفسیری تکنیکی است برای ایجاد روابط متقابل بین متغیرهای مورد علاقه در یک حوزه خاص از طریق دانش متخصصان آن حوزه و ارائه یک مدل تصویری از آن، که در حوزه‌های متعددی به کار گرفته شده است (Ahmad & Qahmash, 2021). مدلسازی ساختاری - تفسیری مطابق مراحل زیر می‌باشد (Sarvari et al 2024; Chauhan et al., 2018):

گام اول: شناسایی پیشران‌های شکل‌دهنده برنامه‌ریزی فرهنگی

پیشران‌های شکل‌دهنده برنامه‌ریزی فرهنگی از طریق بخش کیفی پژوهش شناسایی شد و شامل پیشران‌های استعدادپروری، اعتمادآفرینی، هم‌اندیشی، همبستگی و مشارکت، توسعه فرهنگی دانش‌محور، پشتیبانی و مانع‌زدایی، بصیرت‌افزایی، مدیریت عملکرد، دانشگاه اسلامی، دانشگاه تمدن‌ساز، سیاست‌گذاری فرهنگی آینده‌نگر و امنیت فرهنگی پایدار می‌باشد.

گام دوم: ایجاد ماتریس خود تعاملی ساختاری (SSIM)

در این گام پیشران‌های شناسایی شده، وارد ماتریس خود تعاملی ساختاری می‌شوند. سپس روابط میان این پیشران‌ها در فرآیند توسعه ماتریس خود تعاملی ساختاری با استفاده از چهار نماد زیر تعیین می‌شود:

V: پیشران i مبنای رسیدن به پیشران j است.

A: پیشران j مبنای رسیدن به پیشران i است.

X: بین پیشران i و j رابطه دو طرفه وجود دارد.

O: بین پیشران i و j رابطه‌ای وجود ندارد.

با استفاده از ۱۱ پیشران در ردیف اول و ستون اول مطابق جدول ۳ از خبرگان خواسته شد تا روابط را با استفاده از نمادهای مناسب (O, X, A, V) شناسایی کنند. نتایج در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳. ماتریس خود تعاملی ساختاری روابط درونی شاخص‌ها

عوامل	استعدادپروری	اعتمادآفرینی	هم‌اندیشی، همبستگی و مشارکت	توسعه فرهنگی دانش‌محور	پشتیبانی و مانع‌زدایی	بصیرت‌افزایی	مدیریت عملکرد	دانشگاه اسلامی	دانشگاه تمدن‌ساز	سیاست‌گذاری فرهنگی آینده‌نگر	امنیت فرهنگی پایدار
استعدادپروری		X	X	X	X	V	X	X	X	X	V
اعتمادآفرینی			X	X	A	X	X	X	V	A	X
هم‌اندیشی، همبستگی و مشارکت				X	X	X	X	A	X	X	X
توسعه فرهنگی دانش‌محور					X	V	X	A	X	X	X
پشتیبانی و مانع‌زدایی						V	X	A	X	V	V
بصیرت‌افزایی							V	X	V	V	X

X	X	V	X							مدیریت عملکرد
V	V	X								دانشگاه اسلامی
V	V									دانشگاه تمدن ساز
X										سیاست گذاری فرهنگی آینده نگر
										امنیت فرهنگی پایدار

گام سوم: ایجاد ماتریس دسترسی اولیه

با تبدیل نمادهای بیان شده در گام قبل به ۰ و ۱، ماتریس دسترسی اولیه را می توان بدست آورد. برای این استخراج، بایستی مطابق قوانین زیر عمل کرد:

اگر ورودی (i, j) در SSIM, V باشد، آنگاه ورودی (i, j) در ماتریس دسترسی ۱ و ورودی (i, j) ۰ می شود.

اگر ورودی (i, j) در SSIM, A باشد، آنگاه ورودی (i, j) در ماتریس دسترسی ۰ و ورودی (i, j) ۱ می شود.

اگر ورودی (i, j) در SSIM, X باشد، هر دو ورودی (i, j) و (j, i) ماتریس دسترسی ۱ می شوند.

اگر ورودی (i, j) در SSIM, O باشد، هر دو ورودی (i, j) و (j, i) ماتریس دسترسی ۰ می شوند.

جدول ۴. ماتریس دسترسی اولیه

عوامل	استعدادپروری	اعتمادآفرینی	هم اندیشی، همبستگی و مشارکت	توسعه فرهنگی دانش محور	پشتیبانی و مانع زدایی	بصیرت افزایی	مدیریت عملکرد	دانشگاه اسلامی	دانشگاه تمدن ساز	سیاست گذاری فرهنگی آینده نگر	امنیت فرهنگی پایدار
استعدادپروری	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
اعتمادآفرینی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱
هم اندیشی، همبستگی و مشارکت	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱
توسعه فرهنگی دانش محور	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱
پشتیبانی و مانع زدایی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
بصیرت افزایی	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱
مدیریت عملکرد	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱
دانشگاه اسلامی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
دانشگاه تمدن ساز	۱	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۱
سیاست گذاری فرهنگی آینده نگر	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۱
امنیت فرهنگی پایدار	۰	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۱

گام چهارم: ایجاد ماتریس دسترسی نهایی

پس از به دست آمدن ماتریس دسترسی اولیه، به ایجاد سازگاری داخلی آن پرداخته شد. بنابراین، اگر شاخص J به شاخص I و شاخص I به شاخص K منتهی شود، پس لزوماً متغیر J با متغیر K مرتبط است. در این ماتریس، قدرت نفوذ و میزان وابستگی هر پیشران نشان داده شده است. نتایج را می توان در جدول ۵ مشاهده کرد. این جدول ماتریس دسترسی نهایی را با پایدار شدن ماتریس دسترسی اولیه نشان می دهد. در این ماتریس اعداد با علامت * نشان داده شده اند.

جدول ۵. ماتریس دسترسی نهایی

عوامل	استعداد پروری	اعتماد آفرینی	هم اندیشی، همبستگی و مشارکت	توسعه فرهنگی دانش محور	پشتیبانی و مانع زدایی	بصیرت افزایی	مدیریت عملکرد	دانشگاه اسلامی	دانشگاه تمدن ساز	سیاست گذاری فرهنگی آینده نگر	امنیت فرهنگی پایدار	قدرت نفوذ
استعداد پروری	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۱
اعتماد آفرینی	۱	۱	۱	۱	۱*	۱	۱	۱	۱	۱*	۱	۱۱
هم اندیشی، همبستگی و مشارکت	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱*	۱	۱	۱	۱۱
توسعه فرهنگی دانش محور	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱*	۱	۱	۱	۱۱
پشتیبانی و مانع زدایی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱*	۱	۱	۱	۱۱
بصیرت افزایی	۱*	۱	۱	۱*	۱*	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۱
مدیریت عملکرد	۱	۱	۱	۱	۱	۱*	۱	۱	۱	۱	۱	۱۱
دانشگاه اسلامی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۱
دانشگاه تمدن ساز	۱	۱*	۱	۱	۱*	۱*	۱	۱	۱	۱	۱	۱۱
سیاست گذاری فرهنگی آینده نگر	۱	۱	۱	۱	۱*	۱*	۱	۱*	۱*	۱	۱	۱۱
امنیت فرهنگی پایدار	۱*	۱	۱	۱	۱*	۱	۱	۱*	۱*	۱	۱	۱۱
قدرت وابستگی	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱

گام پنجم: سطح بندی پیشران های شکل دهنده برنامه ریزی فرهنگی

سطح بندی به منظور شناسایی جایگاه هر پیشران انجام می شود. برای تعیین روابط بین سطوح پیشران ها، مجموعه مقدماتی و مجموعه دسترسی هر پیشران از ماتریس دسترسی نهایی استخراج می شود.

- مجموعه مقدماتی شامل مقادیر «۱» و «۱*» در ستون پیشران است.
- مجموعه دسترسی شامل مقادیر «۱» و «۱*» در سطر پیشران است.

پیشران هایی که این مجموعه ها یکسان دارند، پیشران های سطح بالا را تشکیل می دهند. در نهایت، مطابق جدول ۶ تنها یک سطح از پیشران ها در پژوهش حاضر شناسایی شده است.

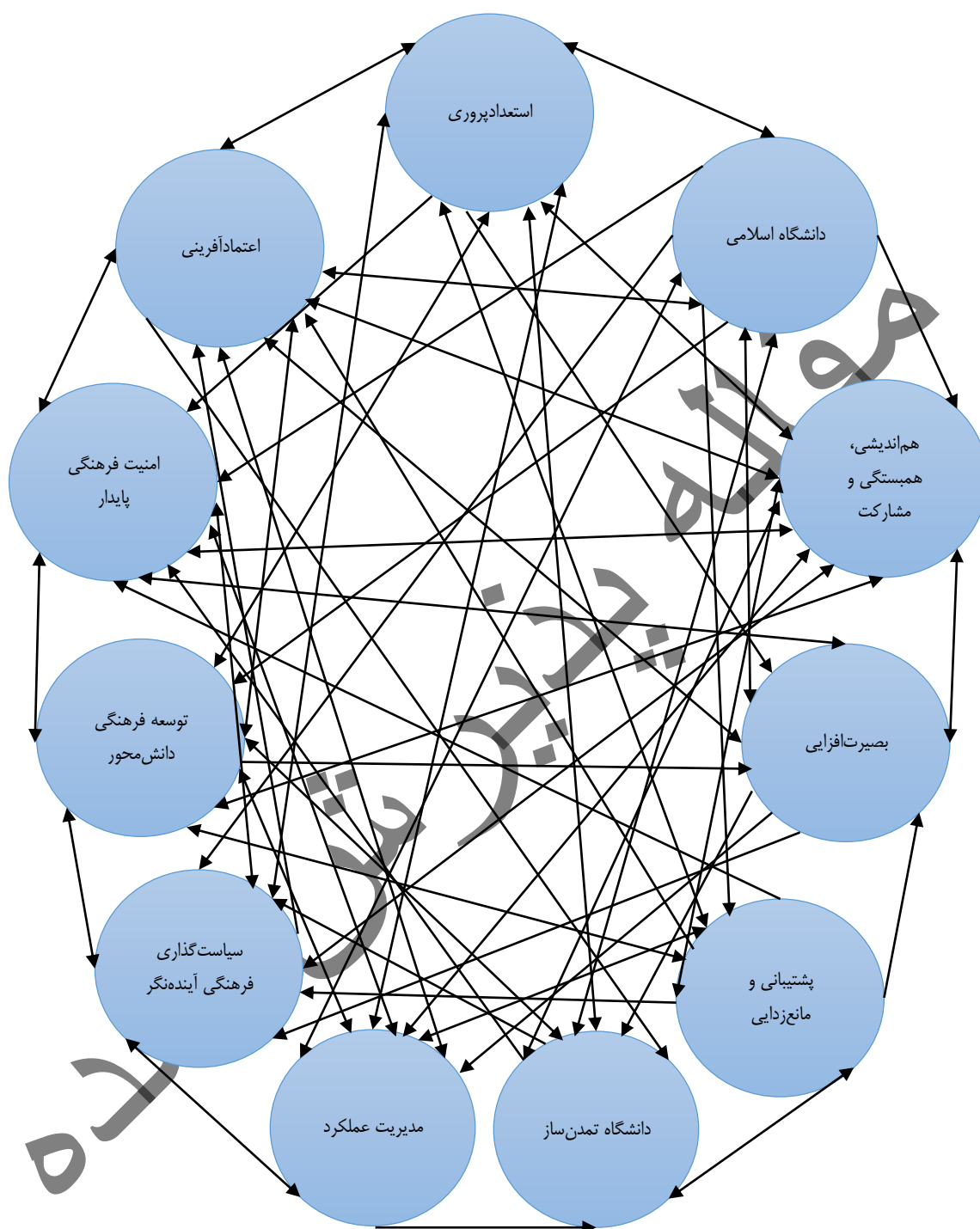
جدول ۶. تفکیک سطوح

پیشران ها	مجموعه دسترسی	مجموعه مقدماتی	مجموعه مشترک	سطح
استعداد پروری (۱)	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	اول

اعتمادآفرینی (۲)	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱
هم‌اندیشی، همبستگی و مشارکت (۳)	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱
توسعه فرهنگی دانش‌محور (۴)	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱
پشتیبانی و مانع‌زدایی (۵)	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱
بصیرت‌افزایی (۶)	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱
مدیریت عملکرد (۷)	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱
دانشگاه اسلامی (۸)	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱
دانشگاه تمدن‌ساز (۹)	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱
سیاست‌گذاری فرهنگی آینده‌نگر (۱۰)	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱
امنیت فرهنگی پایدار (۱۱)	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱

گام ششم: ساخت مدل مبتنی بر مدل‌سازی ساختاری تفسیری

پس از تعیین روابط و سطوح پیشران‌ها، یک مدل شبکه‌ای از تعاملات ترسیم شد. در این مدل، پیشران‌ها با توجه به سطح‌شان از بالا به پایین مرتب شده و تنها روابط حیاتی حفظ گردید. شکل ۱ مدل پیشران‌های مؤثر بر برنامه‌ریزی فرهنگی را با حذف پیوندهای تسری نمایش می‌دهد. در این شکل، روابط دوطرفه با فلش دوسویه و روابط یک‌طرفه با فلش یک‌سویه نشان داده شده است و شامل ۱۱ پیشران شناسایی شده است.

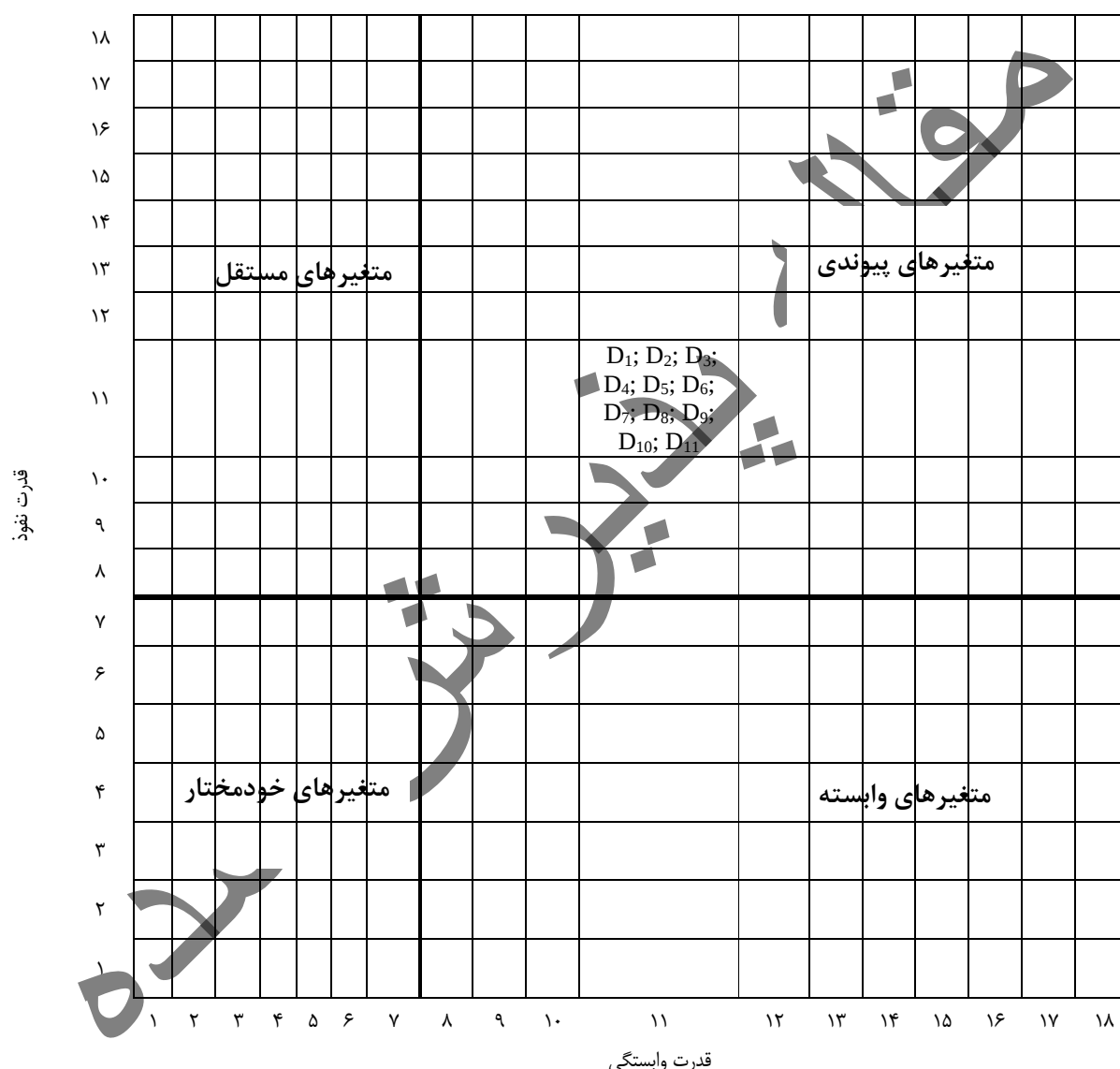
شکل ۱. مدل پیشران‌های مؤثر بر شکل‌گیری برنامه‌ریزی فرهنگی

مطابق نتایج حاصل شده از شکل ۱، تمام پیشران‌های استعدا پروری، اعتماد آفرینی، هم‌اندیشی، همبستگی و مشارکت، توسعه فرهنگی دانش‌محور، پشتیبانی و مانع‌زدایی، بصیرت‌افزایی، مدیریت عملکرد، دانشگاه اسلامی، دانشگاه تمدن‌ساز، سیاست‌گذاری فرهنگی آینده‌نگر و امنیت فرهنگی پایدار در یک سطح (سطح اول) هستند. این امر نشان‌دهنده وجود تعامل و روابط تأثیرگذاری و

تأثیرپذیری بالا میان متغیرها می‌باشد و شبکه پیچیده تأثیرات موجود در سیستم را آشکار می‌کند. چنین درکی امکان توسعه راهکارهایی را به منظور ارتقاء بهره‌وری در برنامه‌ریزی فرهنگی فراهم می‌کند.

گام هفتم: تجزیه و تحلیل میک مک (MICMAC)

تحلیل میک مک رویکردی برای طبقه‌بندی گرافیکی عوامل در چهار خوشه بر اساس درجه قدرت محرکه و درجه قدرت وابستگی آن عوامل می‌باشد.

شکل ۲. تحلیل میک مک

تحلیل میک مک به پژوهشگر امکان می‌دهد تا عوامل تحقیق را در چهار بخش متغیرهای مستقل (تأثیرگذاری بالا و وابستگی ضعیف)، وابسته (تأثیرگذاری ضعیف و وابستگی بالا)، خودمختار (تأثیرگذاری و تأثیرپذیری ضعیف) و پیوندی (تأثیرگذاری و وابستگی نسبتاً بالا که تغییرات در آنها می‌تواند سایر متغیرها را تحت تأثیر قرار دهد). توضیح دهد در این پژوهش، هیچ یک از پیشران‌های شناسایی شده در دسته متغیرهای مستقل، وابسته یا خودمختار قرار نگرفته و همگی از نوع متغیرهای پیوندی هستند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش مدل‌سازی ساختاری تفسیری پیشران‌های مؤثر بر برنامه‌ریزی فرهنگی در دانشگاه‌هاست. فرهنگ به‌عنوان مؤلفه‌ای کلیدی بر سبک زندگی تأثیر دارد و نیازمند برنامه‌ریزی فرهنگی در سطوح مختلف است. در بخش کیفی، ۸۵ مضمون پایه و ۱۱ مضمون سازنده برای برنامه‌ریزی فرهنگی شناسایی شده‌اند که شامل استعدادپروری، اعتمادآفرینی، هم‌اندیشی، توسعه فرهنگی دانش‌محور و چندین مورد دیگر است. مدل ساختاری نشان می‌دهد که تمام پیشران‌ها در یک سطح قرار دارند و بین آنها تعامل و تأثیر متقابل وجود دارد. تحلیل میک‌مک نیز تأکید می‌کند که این پیشران‌ها از قدرت نفوذ و وابستگی بالایی برخوردارند که نشان‌دهنده اهمیت‌شان در تصمیم‌گیری‌ها است؛ بنابراین، برای برنامه‌ریزی فرهنگی در دانشگاه، لازم است این پیشران‌های کلیدی به‌صورت یک مجموعه موردتوجه قرار گیرند و تأثیرات آنها بررسی شود که می‌تواند به بهبود اثربخشی و کارایی برنامه‌ها کمک کند. در ادامه، هر یک از پیشران‌های کلیدی باتوجه‌به مبانی فقهی امامیه توضیح داده می‌شود:

۱- استعدادپروری: استعدادپروری فرایندی است که افراد به کمک آن با توجه به مسیر شغلی و شایستگی‌ها، مهارت‌های لازم را برای توسعه قابلیت‌های فردی و جمعی خود کسب می‌کنند (پهلوان شریف و محمدنژاد، ۱۴۰۳: ۳۷). این مفهوم در منابع امامیه، از جمله قرآن، قابل شناسایی است. قرآن کریم بر توسعه فردی و تفاوت در استعدادها تأکید دارد (نحل-۹۳، حجات-۱۳، مائده-۴۸) و این دلالت‌ها نمایانگر اراده خداوند در توجه به قابلیت‌های انسانی است (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۵، ص ۵۷۷). دعای ائمه نیز بر استعدادها تأکید می‌کند (سید بن طاووس، ۱۴۰۹، ج ۱، ص ۲۲۸؛ شیخ مفید، ۱۴۱۳ق، ص ۱۷۷). همچنین قرآن کریم با بیان تغییرات انسانی در روند خلقت، توجه به ظرفیت‌های بشر را ضروری می‌داند (طوسی، بیتا، ۱۰: ۱۳۶؛ مغنیه، ۱۴۲۴ق، ج ۷، ص ۴۲۹). اهمیت انطباق اعمال با قابلیت‌های فردی و اعتدال در مناسک (ابن فهد حلی، ۱۴۰۷ق، ج ۳، ص ۱۷۲) و تقدم اجتهاد بر تقلید (خویی، ۱۴۱۸ق، ۶۶-۶۷) در فقه نیز نشان‌دهنده توجه شارع مقدس به استعدادپروری و فعلیت بخشیدن به توانمندی‌های فردی و اجتماعی است. نتایج این بخش از پژوهش با نتایج طاهری ازبرمی و همکاران (۱۴۰۲)، سروش و همکاران (۱۴۰۱) و برقی و همکاران (۱۳۹۹) همسو می‌باشد. این مطالعات نیز بر لزوم توجه به نیازهای متنوع فردی و جمعی دانشجویان و فروش مهارت‌های آنها در برنامه‌ریزی فرهنگی تأکید دارند.

۲- اعتمادآفرینی: اعتماد به معنای این است که افراد بر این باورند دیگران همان‌طور که انتظار دارند عمل می‌کنند، حتی بدون نظارت (بهرامی و صریحی اسفستانی، ۱۳۹۴، ص ۳). این پیشران به‌عنوان یکی از سرمایه‌های اجتماعی در جوامع بشری شناخته می‌شود و در منابع اجتهادی مانند آیات قرآن و روایات اهل‌بیت (ع) به آن اشاره شده است. مؤلفه‌هایی نظیر وفای به عهد، امانت‌داری، و راستی در گفتار، از جمله عواملی هستند که اعتماد اجتماعی را تقویت می‌کنند (سیفعلی نئی و همکاران، ۱۳۹۸، ۲۱۳-۲۰۴). روایات اهل‌بیت نیز بر اهمیت این مؤلفه‌ها تأکید کرده‌اند؛ به‌عنوان مثال، گفته شده است که «معمدترین مردم باید نزد تو صادق‌ترین ایشان باشد» (آقاجمال خوانساری، ۱۳۶۶، ج ۵، ص ۵۰) و معصوم (ع) فرموده است: «ادای امانت، وفای به عهد، و نیکی به والدین» از جمله مواردی است که خداوند اجازه مخالفت با آن‌ها را نداده است (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۲، ص ۱۶۲). در آرای فقهی نیز به اعتماد آفرینی، به‌ویژه در معاملات و مبادلات از جمله قاعده استیمنان و قاعده ید اشاره شده است (مکارم شیرازی، ۱۴۱۱ق، ج ۲، ص ۲۲۰؛ بجنوردی، ۱۴۱۹ق، ج ۱، ص ۱۳۲). اعتماد در کنش‌های اجتماعی نقش کلیدی دارد و به سرمایه اجتماعی اهمیت می‌بخشد (صالحی امیری، ۱۳۸۷، ص ۱۲). همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهد که مفهوم اعتماد در فقه امامیه با مفهوم آن به‌عنوان پیشران انطباق دارد (بجنوردی، ۱۴۱۹ق، ج ۱، ص ۱۳۵) و این موضوع در فرهنگ فقهی از اهمیت بالایی برخوردار است (شیخ مفید، ۱۴۱۳ق، ج ۳، ص ۳۷۷؛ نجفی، ۱۴۰۴ق، ج ۲۷، ص ۱۴۸). نتایج این بخش از پژوهش با نتایج مطالعه حاجی‌زاده اناری و همکاران (۱۴۰۳) که بر نقش محوری اعتماد به عنوان سرمایه اجتماعی در تقویت همکاری‌ها و برنامه‌ریزی فرهنگی تأکید دارد، همسو می‌باشد.

۳- هم‌اندیشی، همبستگی و مشارکت: مشارکت در علوم اجتماعی دارای دو معناست: یکی اکید که به تدریج به معنای افزایش تصمیم‌گیری گروه‌های کوچک در زندگی مردم است، و دیگری معنای خفیف. اتحادیه اروپا این مشارکت را «حکم دموکراتیک» می‌نامد و بر ضرورت شرکت افرادی که از تصمیم‌ها تأثیر می‌پذیرند، تأکید می‌کند (آوتویت و باتامور، ۱۳۹۲، ص ۸۳۶). همبستگی نیز در ادبیات سیاسی به همکاری افراد در جامعه برای بهبود زندگی و مقابله با ستم اشاره دارد (آقابخشی، ۱۳۷۶، ص ۴۰۲). این مفاهیم در منابع فکری امامیه به واژگان مانند تعاون (عیاشی ۱۳۸۰، ج ۱، ص ۳۵۷؛ کلینی، ۱۴۲۹، ج ۱، ص ۱۳، ص ۴۵۵)، مواسات (شیخ صدوق، ۱۳۶۲، ج ۱، ص ۱۲۵) و شور و مشورت (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۷۴، ص ۴۲۰) مرتبط هستند. تبلور مفاهیم هم‌اندیشی، همبستگی و مشارکت را می‌توان در واجب کفایی امر به معروف و نهی از منکر مشاهده کرد. شهروندان جامعه اسلامی با رعایت این احکام، به صورت فعال موانع همبستگی اجتماعی را برطرف کرده و به نتایج آینده‌نگرانه عمل می‌کنند (علامه حلی، ۱۴۱۳، ج ۴، ص ۴۶۲؛ مجلسی، ۱۴۰۶، ج ۹، ص ۴۷۹-۴۷۸). نتایج این بخش از پژوهش با نتایج مطالعه حاجی‌زاده اناری و همکاران (۱۴۰۳) و اقبالی و همکاران (۱۴۰۱) که بر اهمیت تعاملات اجتماعی و همکاری گروهی در برنامه‌ریزی فرهنگی دانشگاه تأکید دارند، همراستا است.

۴- توسعه فرهنگی دانش‌محور: توسعه به عنوان فرایند دستیابی به پیشرفت اقتصادی و اجتماعی، نیازمند تغییرات بنیادین است (آوتویت و باتامور، ۱۳۹۲، ص ۲۸۷). در حالی که در تعریف توسعه دیدگاه یکسانی در دسترس نیست. آنچه مهم است در تعریف توسعه، تعریف با تمرکز بر ابعاد فرهنگی آن انجام شود و این نه تنها غیرعلمی نیست (عنبری، ۱۳۹۳، ص ۱۷۰-۱۵۴)، بلکه با نگاه شریعت نیز قرابت خواهد داشت؛ بدین رو توسعه فرهنگی می‌تواند به معنای ایجاد تغییرات فرهنگی وسیع، هم‌زمان با نوسازی ساختاری و محتوایی باشد که هدف آن رسیدن به الگوی زندگی مطلوب اجتماعی و فردی است (نوریان، ۱۳۹۵، ص ۵۷). این فرایند باهدف تحقق حیات طیبیه، مطابق با آموزه‌های دینی، به آیه «مَنْ عَمِلْ صَالِحًا...» اشاره دارد (نحل-۹۷). نتایج این بخش از پژوهش با نتایج سروش و همکاران (۱۴۰۱) و لولائی و همکاران (۱۴۰۱) همراستا است. آنها نیز با اشاره به فرهنگ یادگیری و آموزش مجازی بر نقش دانش در برنامه‌ریزی و توسعه فرهنگی تأکید دارند.

۵- پشتیبانی و مانع‌زدایی: پشتیبانی در زبان فارسی به معنای یاری، حمایت و کمک است (دهخدا، ۱۳۷۳، ج ۴، ص ۴۹۲۳). در زبان عربی، معادل آن «دعم» است که به معنای تقویت‌کننده و حمایت‌کننده شناخته می‌شود و به چیزی که به حمایت از اشیا کج شده می‌پردازد، دعامه می‌گویند (صاحب بن عباد، ۱۴۱۴، ج ۱، ص ۴۳۸). مفهوم پشتیبانی در منابع حدیثی و ادبیات امامیه نیز مورد توجه قرار گرفته و در ادعیه و روایات به کار رفته است. به عنوان مثال، نام خداوند به عنوان استقراربخش آسمان و زمین ذکر شده است (کلینی، ۱۴۲۹، ج ۴، ص ۵۴۱). علاوه بر این، عقل که شامل هوش و دانش است، به عنوان پشتیبان انسان معرفی شده است (مجلسی، ۱۴۰۶، ج ۱۲، ص ۲۴۳) و شیعه به عنوان پشتیبان اسلام تلقی می‌شود (همان، ج ۱۳، ص ۲۱۳). در آثار فقهی نیز واژه «دعامه» به معنای پشتیبانی و حامی به کار رفته، به طوری که فقه به عنوان اساس دین و فقیهان به عنوان پشتیبانان اصلی دین معرفی شده‌اند (مکارم شیرازی، ۱۴۲۷، ص ۳۹؛ علامه تهرانی، ۱۴۱۸، ج ۱، ص ۲۵۵) یا حکومت اسلامی به همین عنوان دانسته شده است (سبحانی، ۱۴۲۳، ج ۳، ص ۴۶۷) آنچه توجه به آن در این پژوهش ضروری است، به کارگیری مفهوم پشتیبانی در موضع پشتیبانی‌هایی از جنس فرهنگی است و این بیانگر تایید مفهوم مذکور در برنامه‌ریزی‌های فرهنگی است. چراکه اشاره دین، علم، فقه، حکومت دینی، نحله فکری (شیعه)، تفکر و اندیشه به عنوان اساس و حامی انسان، دین، جامعه و مانند این امور است که همگی یا رکنی از ارکان فرهنگ به شمار می‌روند یا موضوعی از موضوعات مسائل فرهنگی هستند. در نهایت، برخی اقدامات دینی مؤید پشتیبانی فرهنگی در آیات و ادله اسلامی قابل مشاهده‌اند که از جمله آنها آیات ۴۴ و ۱۲۵ سوره نحل (فاضل مقداد، ۱۳۷۳، ج ۱، ص ۴۰۵) و ادله مشروعیت جهاد

(طیب، ۱۳۶۹، ج ۲، ص ۳۵۶؛ انصاری، ۱۴۱۵، ج ۱، ص ۱۱۵) به ویژه جهاد ذبی (ر.ک: فاضل لنکرانی، ۱۳۹۴) است. نتایج این بخش از پژوهش با نتایج حاجی زاده اناری و همکاران (۱۴۰۳) و اقبالی و همکاران (۱۴۰۱) همراستا است. آنها نیز با اشاره به حمایت و تشریک مساعی و حمایت برنامه محور بر نقش ساختارهای حمایتی برای برنامه ریزی فرهنگی تأکید دارند.

۶- بصیرت افزایی: بصیرت یک واژه مشترک لغوی است که لغت شناسان عرب معانی مختلفی برای آن ذکر کرده اند، از جمله حجت، برهان، و تأمل عقلانی (محمود عبدالرحمان، بیتا، ج ۱، ص ۳۸۳). همچنین، بصیرت به معنای اعتقاد قلبی به دین نیز به کار رفته و فردی که به این بصیرت دست می یابد، مستبصر نامیده می شود (فراهیدی، بیتا، ج ۷، ص ۱۱۷-۱۱۸). این واژه در قرآن نیز با همین معانی به کار رفته (راغب، ۱۴۱۲، ص ۱۲۷) و روایات نیز به مفهوم مشابهی اشاره دارند (برقی (ابوجعفر)، ۱۳۷۱، ج ۱، ص ۱۹۵). منابع تفسیری به اهمیت بصیرت در تبلیغ دین اشاره کرده اند (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۱۴، ص ۳۹۶) که به دو نوع باطنی و ظاهری تقسیم می شود اما شناخت باطنی را کامل ترین نوع معرفت می داند (بحرانی، ۱۴۱۵، ج ۱، ص ۵۷-۵۸). مطابق با آیات قرآن (یوسف - آیه ۱۰۸) پروردگار پیامبر اکرم را به دعوت از کافران بر اساس بصیرت دستور داده است (قمی، ۱۳۶۳، ج ۱، ص ۳۵۸). این پیشران در ارتباط با اقدام های تبلیغی و کنش های فرهنگی مهم تلقی می شود و در تفسیر منسوب به امام حسن عسگری، به عنوان هدیه های الهی معرفی شده است (حسن بن علی العسگری، ۱۴۰۹، ص ۴۸). در ادبیات فقهی نیز بصیرت به عنوان صفتی نیکو برای قاضی ذکر شده (منتظری، ۱۴۰۹، ج ۱، ص ۹۱؛ بهجت، ۱۴۲۸، ج ۴، ص ۴۴۳) لذا مقصود از بصیرت افزایی تأمل در امور و شناخت حقیقت است (سیدعرب، ۱۳۷۵، ج ۳، ص ۴۸۴-۴۸۵) و از آنجا که این مهم با ارتقای درک و شناخت افراد از واقعیت ها و حقایق زندگی ممکن می شود، استفاده از دریچه های شناختی همچون منابع دینی، تجارب شخصی و تأمل در رویدادهای اطراف افراد و برنامه ریزی در خصوص بهبود داده های دریافتی می تواند زمینه مناسبی برای تحصیل بصیرت فراهم آورد؛ لذا لحاظ پیشران فوق باتوجه به زمینه های تحصیل آن ضرورت می یابد. با بررسی نتایج این بخش از پژوهش با مطالعات پیشین می توان دریافت که حاجی زاده اناری و همکاران (۱۴۰۳) و شاه علی (۱۳۹۸) نیز بر نقش معنویت و اخلاق در برنامه ریزی فرهنگی تأکید دارند. همچنین حاجی زاده اناری و همکاران (۱۴۰۳) با اشاره به جهاد تبیین و سروش و همکاران (۱۴۰۱) با اشاره به فرهنگ حرفه ای دانشگاه نشان می دهند که برنامه ریزی فرهنگی نیازمند آگاهی بخشی و حقیقت پژوهی است.

۷- مدیریت عملکرد: مدیریت عملکرد یک مفهوم کلیدی در دانش مدیریت است که به کمک هر فعالیت فردی در سطوح مختلف برای دستیابی به اهداف سازمانی می پردازد و شامل اقدامات رسمی و غیررسمی برای افزایش کارایی و توسعه مداوم دانش و مهارت ها است (مسعودی پور و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۱۱۲). صاحب نظران این حوزه از نظام مدیریت عملکرد به عنوان ابزاری برای بهبود عملکرد سازمان ها یاد می کنند. در اندیشه اسلامی، ممکن است این مفهوم به بهینه سازی و ارتقای کارایی فعالیت ها در راستای اهداف اسلامی تعبیر شود. منابع دینی نیز شاخص های کمی و کیفی برای ارزیابی عملکرد در مدیریت فردی، اجتماعی خرد و کلان ارائه می دهند. برای مثال، تقوی به عنوان یک متغیر کلیدی برای ارزیابی عملکرد فردی شناخته می شود و خطبه همام (صفات متقین) مهم ترین منبع در این زمینه است. همچنین، خردمندی به عنوان شاخص ارزیابی عملکرد رهبران و شهروندان در سطح کلان و خرد با استفاده از شاخص هایی چون حق طلبی (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱۴، ص ۷۵؛ محاسبه گری (آقا جمال خوانساری، ۱۳۶۶، ج ۲، ص ۴۷)؛ قدرت تمایز (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۷۵، ص ۱۲۷)؛ دوراندیشی و احتیاط و عاقبت اندیشی (حلوانی، ۱۴۰۸، ص ۸۴)؛ مدارا (شیخ صدوق، ۱۴۱۳، ج ۴، ص ۳۹۵)؛ عیب پوشی (آقا جمال خوانساری، ۱۳۶۶، ج ۲، ص ۴۴۵)؛ مشورت پذیری (نوری، ۱۴۰۸، ص ۱۱؛ ج ۲۰۷) هر چند بیان مذکور به منزله دخالت در دانش مدیریت یا تولید مفهوم معادل در منابع دینی نبوده؛ بلکه صرفاً برای اثبات عدم مغایرت و وجود زمینه های انطباق مفهوم مدیریت عملکرد در منابع استنباطی در فقه امامیه است. نتایج این بخش از

پژوهش با نتایج حاجی‌زاده اناری و همکاران (۱۴۰۳) و همچنین اقبالی و همکاران (۱۴۰۱) در یک راستا است. آنها نیز با تأکید بر بهبود کارایی و ساختارهای سازمانی بر ضرورت سازمان‌دهی نظام‌مند برای تحقق اهداف فرهنگی تأکید دارند.

۸- دانشگاه اسلامی و تمدن‌ساز: دو پیشران دیگر از مجموعه پیشران‌های احصایی، دانشگاه اسلامی و دانشگاه تمدن‌ساز است که به لحاظ واژگانی نمی‌توان معادلی برای آن در مصادر روایی و آیات قرآن یافت اما شاید بتوان به مفاهیمی نزدیک به مفاهیم مورد نظر از واژگان مذکور در منابع دینی و مبانی فقهی دست یافت. اصطلاح دانشگاه اسلامی واژه‌ای نوظهور و از جمله مفاهیم مولود انقلاب اسلامی است؛ لذا برای دریافت موضوع له آن جستجو در منویات رهبران سیاسی و معنوی جمهوری اسلامی ایران ضروری است. بازنگاهی به مفهوم دانشگاه اسلامی و دانشگاه تمدن‌ساز در سخنان امام خمینی (ره) (موسوی خمینی، ۱۳۷۵، ج ۲۱، ص ۴۵) و مقام معظم رهبری (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۷۷ و همو، ۱۳۷۸) بیانگر وجود عناصر مفهومی تشکیل‌دهنده آنها (همچون ارزشمندی علم، پایبندی به ارزش‌های اسلامی، جهاد علمی و آزادی) در مصادر روایی (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۱، ص ۱۲؛ آقاجمال خوانساری، ۱۳۶۶، ج ۶، ص ۷۴) و آیات قرآنی (مجادله: ۱۱؛ زمر: ۹؛ نحل: ۱۲۵؛ بقره: ۲۵۶) است به نحوی که جستجو در آراء مفسران (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۱۹، ص ۳۲۷؛ فیض کاشانی، ۱۴۱۵، ج ۵، ص ۱۴۸) و در اندیشه فقهی فقیهان امامیه (اراکي، ۱۴۲۵، ج ۷، ص ۲۳۷؛ شیرازی، ۱۴۱۹، ج ۶، ص ۶۶) نیز نشان می‌دهد مفاهیم مذکور با همین رویکرد مورد بحث و استناد قرار گرفته است. بنابراین اگرچه نمی‌توان برای واژگان مذکور در این منابع نمونه قابل اشاره‌ای یافت اما به لحاظ عناصر مفهومی، موارد متعددی در این خصوص قابل استناد است و این موارد بیانگر انطباق کلیت مفهوم دو پیشران بر مفاهیم مطلوب در شریعت اسلامی است. نتایج این بخش از پژوهش با تأکید بر ضرورت پایبندی به اصول دینی در برنامه‌ریزی فرهنگی دانشگاه با مطالعات حاجی‌زاده اناری و همکاران (۱۴۰۳)، شاه علی (۱۳۹۸) و طاهری ازبومی و همکاران، (۱۴۰۲) همسو است.

۹- سیاست‌گذاری فرهنگی آینده‌نگر: سیاست‌گذاری فرهنگی آینده‌نگر مورد دیگری است که براساس تحلیل‌های انجام گرفته در این پژوهش به عنوان پیشران در برنامه‌ریزی فرهنگی احصا شده است. این پیشران از جمله موارد نوینی است که از سال ۱۳۷۱ نخستین اسناد مرتبط با آن در جامعه ایرانی منتشر شده و توسعه یافت (امیر انتخابی و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۶۲-۶۱) با این وجود همین نو بودن و البته پیچیدگی واژه فرهنگ (بهار، ۱۳۹۲، ص ۷؛ میلنر و براویت، ۱۳۹۴، ص ۹)، دریافت مفهوم دقیقی از آن که همزمان بر مقصود علمی و مفهوم اتخاذی آن در منابع اسلامی دلالت نماید را غیر ممکن ساخته است. بدین رو انطباق مفهومی میان کاربرد تخصصی سیاست‌گذاری فرهنگی آینده‌نگر با کاربرد آن در منابع اسلامی قابل پذیرش نیست. اکنون با برآوردی که از پژوهش‌های موجود بدست آمده است، تنها می‌توان کلیت مفهوم سیاست‌گذاری فرهنگی آینده‌نگر را به عنوان پیشرانی در برنامه‌ریزی فرهنگی قابل قبول در منابع اسلامی به شمار آورد درحالی که این کلیت فاقد هرگونه مصادیق انطباقی در منابع فقهی امامیه است هرچند ممکن است پژوهش‌های گسترده و دقیق‌تری در آینده انطباق ادعایی را در این خصوص ثابت نماید. نتایج این بخش از پژوهش با نتایج لولائی و همکاران (۱۴۰۱) و سروش و همکاران (۱۴۰۱) همراستا است. آنها نیز بر ضرورت پاسخگویی به تغییرات محیطی در برنامه‌ریزی فرهنگی تأکید کرده‌اند. هدف از این نوع سیاست‌گذاری پیش‌نگری و مدیریت چالش‌های فرهنگی آتی است که برنامه‌ریزی فرهنگی را با نگاه به تغییرات آینده ارتقاء می‌دهد.

۱۰- امنیت فرهنگی پایدار: امنیت فرهنگی آخرین مورد از پیشران‌های احصایی است که توجه به آن در برنامه‌ریزی فرهنگی حایز اهمیت تشخیص داده شده است. بررسی‌های پژوهشی بیانگر توجه منابع اسلامی بویژه منابع فقهی امامیه به مصادیق متعددی از امنیت فرهنگی است. این توجه را می‌توان دارای ابعاد گوناگونی اعم از سبب، مسبب، موضوع در امنیت مرتبط با حوزه فرهنگ دانست. هرچند پژوهش «امنیت فرهنگی از منظر فقه شیعه» با اشاره به مصادیق متعددی از توجه به امنیت فرهنگی در فقه امامیه بررسی جامعی این خصوص انجام داده است (لکزایی و نباتیان، ۱۳۹۲) اما بررسی مصادیق مذکور چنین می‌نمایاند که دلالت بر

مفهوم امنیت فرهنگی در منابع اسلامی و متون فقهی از طریق دلالت مطابقی قابل دریافت نیست؛ بدین رو اگرچه مفهوم امنیت فرهنگی در همان معنای علمی و تخصصی خود در منابع فکری امامیه بکار رفته و اراده شده است (قهرمانی نژاد شایق و همکاران، ۱۴۰۱) اما دریافت مفهومی آن نه از طریق دلالت مطابقی بلکه با تکیه بر دلالت‌های تضمنی و التزامی میسر است. نتایج این بخش از پژوهش با نتایج سروش و همکاران (۱۴۰۱) همراستا است و با افزودن محورهای قانون‌مداری و آگاهی حقوقی، امنیت فرهنگی را به متن مدیریت فرهنگی منتقل می‌نماید و با معرفی قدرت نرم انقلاب اسلامی به عنوان جزئی از امنیت فرهنگی پایدار می‌تواند چارچوبی عملیاتی برای برنامه‌ریزی فرهنگی در دانشگاه ارائه دهد.

بنابراین از تحلیل اسنادی فوق‌الذکر چنین بدست می‌آید که:

اگرچه پیشران‌های احصایی با منابع اجتهادی فقه امامیه منطبق است، با این وجود حکم قطعی در این خصوص نیازمند پژوهش‌های دقیق‌تری است؛ چراکه بررسی‌های این پژوهش بیانگر انطباق قطعی برخی پیشران‌ها با مفاهیم مندرج در منابع مذکور است حال آنکه برخی دیگر به دلیل بدیع بودن مصطلحات آن فاقد ادبیات نظری تطبیقی است برای نمونه می‌توان به دانشگاه اسلامی و دانشگاه تمدن‌ساز اشاره نمود؛ زیرا دلالت‌های منابع روایی و قرآنی نشان می‌دهد که این اصطلاحات فاقد هرگونه معادل مطابقی است هرچند انطباق مفهومی دیدگاه برخی فقیهان (به لحاظ ساختار کلام) بیانگر تایید آنها است. پیشران‌های دیگری همچون توسعه فرهنگی آینده‌نگر و امنیت فرهنگی نیز وضعیتی مشابه دانشگاه تمدن‌ساز را دارند درحالی‌که استعداد پروری؛ اعتماد آفرینی و هم‌اندیشی، همبستگی و مشارکت از تطابق مفهومی بالاتر و نیز فراوانی بیشتری برخوردار هستند؛ بنابراین دست‌یافت‌های این پژوهش ثابت نمود که نه تنها پیشران‌های مذکور به لحاظ کلیت مفهوم و ساختار کلام مورد تایید منابع اجتهادی فقه امامیه است؛ بلکه اولاً ملاحظه آنها در برنامه‌ریزی فرهنگی دانشگاه‌ها ضرورتی توصیه شده‌اند و ثانیاً توجه به آنها می‌تواند به نحو مؤثری به تسهیل و ارتقای برنامه‌ریزی فرهنگی و افزایش کارایی آن کمک کند.

پیشنهادهای

- برگزاری رویدادهای منظم ایده‌پردازی، کارگاه‌های خلاقیت، گفت‌وگوهای خردورزانه و نمایشگاه‌های نوآوری با محوریت مسئولیت اجتماعی و ارزش‌های اخلاقی به منظور تلفیق دانش، فرهنگ و نوآوری در فضای پویای دانشگاهی.
- اجرای طرح جامع گفت‌وگو و همدلی دانشگاهی با برگزاری جلسات نقد و روشمند، گفتگوهای آزاداندیشانه، برنامه‌های نشاط‌محور و انتشار گزارش‌های پیشرفت و دریافت نظرات سازنده به منظور تقویت روحیه مشارکت، نقدپذیری و اعتماد متقابل.
- اجرای طرح اتحاد دانشگاه، خانواده و جامعه با ایجاد فضای تعامل خانواده‌ها با دانشگاه از طریق جشنواره‌های دانشجویی با محوریت ازدواج آگاهانه و مسئولیت اجتماعی و همچنین کارگاه‌های آموزشی و پویش‌های جهادی.
- ایجاد اتحادیه‌های علمی با دانشگاه‌های معتبر جهان و طراحی سامانه‌ای برای ثبت و به اشتراک‌گذاری تجربیات اساتید و پژوهشگران برای نهادینه‌سازی فرهنگ دانش‌محور در برنامه‌ریزی‌ها.
- پشتیبانی هوشمند و تعالی‌بخش از طریق راه‌اندازی سامانه هوشمند برای پشتیبانی مالی و محتوایی از تشکلهای، نشریات و انجمن‌ها با قابلیت اشتراک‌گذاری ایده‌ها.
- برگزاری دوره‌های آموزشی با محوریت مبانی انقلاب اسلامی و تحلیل مسائل روز و همچنین طراحی پویش‌های اجتماعی.
- ایجاد سامانه‌ای برای ارزیابی عملکرد کانون‌ها، انجمن‌های علمی و کرسی‌های آزاداندیشی با شاخص‌های کمی و کیفی همانند میزان مشارکت، نوآوری و نظرات دانشگاهیان درباره اجرای برنامه‌ها.
- برگزاری کارگاه‌های نواندیشی دینی، توسعه مسابقات تفسیر قرآن و تولید آثار هنری مبتنی بر موازین اسلامی.
- تشکیل تیم‌های متخصص از دانشجویان و اساتید برای تحلیل روندهای فرهنگی، شناسایی آسیب‌ها و طراحی نقشه راه.

- تشکیل تیم‌های فرهنگی برای تولید محتوای جذاب و کاربردی در زمینه‌های حقوق شهروندی، قانون‌مندی در فضای مجازی، مستندهای انقلابی و محتواهای هنری.

- در پایان به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود تا هر یک از پیشران‌های کلیدی شناسایی شده را به منظور درک بهتر از تعاملات میان آنها به صورت ویژه در رابطه با برنامه‌ریزی فرهنگی در دانشگاه مورد بررسی قرار دهند. نتایج جدید در این زمینه، به ارتقای بهره‌وری برنامه‌ریزی فرهنگی دانشگاه کمک می‌کند.

منابع

- قرآن کریم
- احمدیان چاشمی، مینا، نیازآذری، کیومرث، و صالحی، محمد. (۱۳۹۹). طراحی مدل نقش دانشگاه نسل چهارم در جهت ارتقای کیفیت آموزشی و پژوهشی در آموزش عالی. *توسعه آموزش جندی شاپور/هواز*، ۱۱(۴)، ۹۰۱-۹۱۱.
- اصغری، فیروزه. (۱۳۹۹). واکاوی فرهنگ دانشگاهی در موسسات آموزش عالی ایران براساس نظریه داده بنیاد. *تحقیقات فرهنگی ایران*، ۱۳(۴)، ۸۵-۱۱۷.
- اقبال، علی، سیدکلان، سید محمد، و نبوی، سید صادق. (۱۴۰۱). تحلیل فعالیت‌های فرهنگی- اجتماعی دانشگاه فرهنگیان با ارائه راهکارهای اجرایی. *رهبری آموزشی کاربردی*، ۳(۴)، ۲۴-۱.
- امیرپور، مهناز، و طالب دوست، مریم. (۱۴۰۱). تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر هویت اجتماعی و سبک زندگی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان مشهد. *مطالعات رسانه‌های نوین*، ۸(۳۲)، ۳۲۵-۳۵۵.
- آقابخش، علی. (۱۳۷۶). *فرهنگ علوم سیاسی*. تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
- آقاجمال خوانساری، محمد بن حسین. (۱۳۶۶). *شرح آقا جمال خوانساری بر غرر الحکم و درر الکلم*. تهران: دانشگاه تهران.
- آوتویت، ویلیام، و تام باتامور. (۱۳۹۲). *فرهنگ علوم اجتماعی قرن بیستم*. تدوین توسط محمد منصور هاشمی. تهران: نشر نی.
- بحرانی، هاشم بن سلیمان. (۱۴۱۵ق). *البرهان فی تفسیر القرآن*. قم: موسسه البعثه قسم الداراسات الاسلامیه.
- برقی، عیسی، و قصاب‌زاده، جواد. (۱۳۹۹). بررسی نیازسنجی فرهنگی دانشجویان دانشگاه شهید مدنی آذربایجان (تبریز). *فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی*، ۴(۴)، ۵۳۲-۵۳۹.
- بکری‌زاده، حکیم، اسفندیاری، فرزاد، و پناهی، مریم. (۱۴۰۱). تحلیل تطبیقی نیازهای فرهنگی دانشجویان دختر و پسر (مطالعه موردی: مراکز آموزش عالی استان ایلام). *فرهنگ ایلام*، ۲۳(۷۶ و ۷۷)، ۱۱۷-۱۳۴.
- بهرامی، حمیدرضا، و رسول صریحی اسفستانی. (۱۳۹۴). ارتباط بین اعتماد سازمانی، حمایت سازمانی ادراک شده و تعهد سازمانی. *مطالعات مدیریت (بهبود و تحول)*، ۲۴(۷۸)، ۱-۱۶.
- پهلوان شریف، محمد امین، و محمدنژاد، معین. (۱۴۰۳). مبانی مدیریت استعداد مبتنی بر رویکرد اسلامی. *مدیریت اسلامی*، ۳۲(۲)، ۵۹-۱۱.
- تاج‌بخش، غلامرضا، و احمدی، برزین. (۱۴۰۲). عوامل اجتماعی- فرهنگی مؤثر بر سبک زندگی سلامت محور جوانان. *سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت*، ۷(۱)، ۴۵-۵۷.
- تنهایی، علیرضا. (۱۴۰۰). آسیب‌شناسی دانشگاه در پرورش شهروند مسئولیت‌پذیر و راهکارهای بهسازی آن. *مطالعات منابع انسانی*، ۱۱(۴)، ۱۲۹-۱۴۸.
- تقوی، سیدمرتضی. (۱۳۷۴). "جایگاه فقه در اندیشه دینی". *مجله فقه اهل بیت (علیهم السلام)*، شماره ۲، ص ۱۸۲-۲۳۴.
- حاجی‌زاده اناری، حسن، رسولی، محمد، و شکراله بابایی، الهه. (۱۴۰۳). نقش جهاد تبیین در برنامه‌ریزی فرهنگی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان. *فرهنگ در دانشگاه اسلامی*، ۱۴(۵۱)، ۱۶۵-۱۸۴.
- حجتی، نگین، و نعمتی‌مهر، مرجان‌السادات. (۱۳۹۸). شناسایی نشانگرهای برنامه‌ریزی فرهنگی در شهرهای ایران؛ بازنمایی نقش طراحی شهری در برنامه‌ریزی فرهنگی. *راهبرد فرهنگ*، ۱۲(۴۸)، ۱۷۱-۱۹۳.
- حسن بن علی العسکری (ع). (۱۴۰۹ق). *التفسیر المنسوب الی الامام الحسن بن علی العسکری علیهم السلام*. قم: مدرسه الامام المهدی (عج).

- حلوانی، حسین بن محمد بن حسن بن نصر. (۱۴۰۸ق). *نزهة الناظر و تنبيه الخواطر*. قم: مدرسه الإمام المهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف. دهخدا، علی اکبر. (۱۳۷۳). *لغت نامه*. تهران: روزنه.
- ذاکری، مختار. (۱۴۰۲). شناسایی چالش‌ها و راهکارهای فرآیند شکل‌گیری هویت اجتماعی فرهنگی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان: مورد مطالعه، استان هرمزگان. *توسعه حرفه‌ای معلم*، ۱۸(۳)، ۱۰۵-۱۲۸.
- راغب، حسین بن محمد. (۱۴۱۲ق). *مفردات الفاظ القرآن*. بیروت: دارالعلم.
- رضوانی، علی اصغر. (۱۳۸۳). «ویژگی‌های کلامی فقه شیعه». *پژوهشنامه حکمت و فلسفه اسلامی* (۱۰-۱۱): ۱۷۱-۱۹۰.
- زارع بازقلعه، صونیا، نامداری پژمان، مهدی، موسوی تازه آبادی، سیده فاطمه، و مروت، برزو. (۱۴۰۱). بررسی راهکارهای افزایش مشارکت دانشجویان دانشگاه فرهنگیان در فعالیت‌های فرهنگی - اجتماعی. *پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی*، ۱۲(۲)، ۶۱-۱۰۴.
- سروش، مصطفی، زین آبادی، حسن رضا، عبدالحی، بیژن، و بهرنگی، محمدرضا. (۱۴۰۱). ارائه مدل مفهومی فرهنگ دانشگاهی با استفاده از روش فراترکیب دین و سیاست فرهنگی، ۹(۱)، ۱۱۹-۱۵۱.
- سنگی، لیلا. (۱۴۰۲). *نیازسنجی فرهنگی دانشجویان دانشگاه تهران*. *مطالعات میان فرهنگی*، ۱۸(۵۴)، ۳۳-۶۰.
- سید بن طاووس، علی بن موسی. (۱۴۰۹). *اقبال الأعمال*. تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- سید رضی علم الهدی، ابوالحسن محمد بن الحسین. (۱۴۱۴ق). *نهج البلاغه*. قم: موسسه نهج البلاغه.
- شاه علی، احمد رضا. (۱۳۹۸). شاخص‌های دانشگاه فرهنگ‌ساز از دیدگاه مقام معظم رهبری. *فرهنگ در دانشگاه اسلامی*، ۹(۱)، ۳-۲۲.
- شیخ صدوق، محمد بن علی. (۱۳۶۲). *الخصال*. قم: جامعه مدرسین.
- شیخ صدوق، محمد بن علی. (۱۴۱۳ق). *من لا یحضره الفقیه*. دوم. قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
- شیخ طوسی، ابوجعفر محمد بن حسن. (۱۴۱۱ق). *مصباح المتهجد*. بیروت: موسسه فقه الشیعه.
- شیخ مفید، محمد بن محمد. (۱۴۱۳ق). *المقننه*. قم: کنگره جهانی هزاره شیخ مفید - رحمه الله علیه.
- صاحب بن عباد، اسماعیل. (۱۴۱۴ق). *المحیط فی اللغة*. بیروت: عالم الکتاب.
- طاہری ازبومی، زهرا، ادیب، معصومه، و بهبودی، فائزه. (۱۴۰۲). *نیازسنجی فرهنگی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان*. پژوهش در آموزش علوم پزشکی، ۱۵(۳)، ۴-۱۳.
- طاہری کیا، حامد. (۱۴۰۰). زیست فرهنگی اساتید دانشگاه به مثابه زیست از دست رفته. *مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، ۱۷(۶۳)، ۱۲۹-۱۵۱.
- طباطبایی، سیدمحمد حسین. (۱۳۷۴). *المیزان فی تفسیر القرآن*. با ترجمه سیدمحمدباقر موسوی همدانی. قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
- عبری، موسی. (۱۳۹۳). *جامعه‌شناسی توسعه از اقتصاد تا فرهنگ*. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت).
- فاضل هروی، ناصر، قهرمانی، جعفر، و قاسم‌زاده علیشاهی، ابوالفضل. عوامل تأثیرگذار بر ارزیابی فعالیت‌های فرهنگی دانشگاه آزاد اسلامی بر مبنای اسناد بالادستی. *مطالعات جامعه‌شناسی*، ۱۳(۴۸)، ۱۴۹-۱۷۳.
- فقیهی، علی نقی، بهرامی، سوسن، جعفری هرنندی، رضا، و عبدی زرین، سهراب. (۱۴۰۰). نقش برنامه‌های فرهنگی دانشگاه قم در تربیت دانشجویان از دیدگاه استادان و دانشجویان. *مطالعات فرهنگ ارتباطات*، ۲۲(۵۵)، ۱۵۳-۱۷۶.
- قربان نیا، ناصر. (۱۳۷۹). «فقه و حقوق بین الملل». *قبسات*، شماره ۱۵ و ۱۶، ص ۸۵-۹۹.
- قمی، علی بن ابراهیم. (۱۳۶۳). *تفسیرالقمی*. قم: دارالکتاب.
- کریمیان، حسین، و صفایی اصل، محسن. (۱۴۰۰). ارزیابی میزان اثربخشی برنامه‌های فرهنگی - تربیتی دانشگاه فرهنگیان. *مطالعات سیاست‌گذاری تربیت معلم*، ۴(۲)، ۶۱-۸۴.
- کلهر، سینا. (۱۴۰۱). تجربه برنامه‌ریزی و الگوی برنامه‌ریزی فرهنگی در برنامه‌های توسعه. *مطالعات راهبردی فرهنگ*، ۲(۱)، ۹-۳۵.
- کلینی، ابوجعفر محمد بن یعقوب. (۱۴۲۹ق). *الکافی*. قم: دارالحديث للطباعة و النشر.
- لطیفی، غلامرضا. (۱۳۹۸). جایگاه فرهنگ در برنامه‌ریزی توسعه شهری برای افزایش امنیت اجتماعی. *برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، ۱۰(۴۱)، ۱-۳۲.

- لولائی، فاطمه، باستانی، سوسن، و فراستخواه، مقصود. (۱۴۰۱). تجربه مجازی شدن و فرهنگ دانشگاهی؛ مطالعه کیفی دانشگاه‌های تهران. *تحقیقات فرهنگی ایران*، ۱۵ (۳)، ۳۱-۶۶.
- متوسلی، الهه، نوروزی، مهدی، و حسنی، زهرا سادات. (۱۴۰۱). بررسی نیازسنجی فرهنگی دانشجویان بین‌الملل دانشگاه علوم پزشکی تهران. *مطالعات میان فرهنگی*، ۱۷ (۵۱)، ۳۳-۶۲.
- مجلسی، محمدباقر بن محمد تقی. (۱۴۰۳). *بحارالانوار الجامعه لدرر الاخبار لائمه الاطهار*. بیروت: دار احیاء التراث العربی.
- مجلسی، محمدتقی بن مقصود علی. (۱۴۰۶). *روضه المتقین فی شرح من لایحضره الفقیه*. قم: موسسه فرهنگی اسلامی کوشانبور.
- مشکانی سبزواری، عباسعلی. (۱۳۹۱). "مدخلی بر مناسبات فقه و تمدن." *فقه* ۶۲-۱۰۳.
- مکارم شیرازی، ناصر. (۱۴۲۷). *دائرة المعارف فقه مقارن*. اول. قم: انتشارات مدرسه امام علی بن ابی طالب علیه السلام.
- منتظری، حسینعلی. (۱۴۰۹). *میانی فقهی حکومت اسلامی*. قم: موسسه کیهان.
- نجفی، محمد حسن صاحب الجواهر. (۱۴۰۴). *جواهر الکلام فی شرح شرائع الاسلام*. هفتم. بیروت: دار احیاء التراث العربی.
- نصیری فیروز، علیرضا، و اسکندری، محمد. (۱۴۰۲). تبیین چالش‌های سیاست‌گذاری فرهنگی مؤسسات آموزش عالی در مراحل تدوین، اجرا و ارزیابی. *مدیریت فرهنگی*، ۱۷ (۶۱)، ۱-۱۷.
- نوری، حسین بن محمد تقی. (۱۴۰۸). *مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل*. قم: مؤسسه آل البيت علیهم السلام.
- نوریان، مهدی، مومنی، عابدین، و امام، سیدمحمد رضا. (۱۳۹۵). *ابعاد فقهی توسعه فرهنگی*. دانشگاه تهران، تهران.
- Ahmad, N., & Qahmash, A. (2021). Smartism: Implementation and assessment of interpretive structural modeling. *Sustainability*, 13(16), 8801.
- Ahmadian Chashemi, M., Niazazari, K., & Salehi, M. (2021). Designing the model of Fourth-generation University to Improve Education and Research Quality in Higher Education. *Educational Development of Judishapur*, 11(4), 901-911. (in Persian)
- Amirpour, M., Talebdoost, M. (2023). The Impact of Virtual Social Networks on Social Original Research Identity and Lifestyle of Students at Farhangian University of Mashhad. *New Media Studies*, 8(32), 325- 355. (in Persian)
- Anbari, M. (2014). Shanasi University Expansion of Farhang Economy [Sociology of development from economy to culture]. Tehran, Iran: SAMT. (in Persian)
- Aqabakhshi, A. (1997). Farhang political science [Dictionary of political science]. Tehran, Iran: Iran Information and Scientific Documentation Center. (in Persian)
- Aqajmal Khwansari, M. b. H. (1987). Explanation of Aqa Jamal Khwansari, Gharar al-Hikam and Durar al-Kalam [Commentary on Ghurar al-Hikam and Durar al-Kalam]. Tehran, Iran: University of Tehran Press. (in Persian)
- Arnalte-Mur, L., Ortiz-Miranda, D., Cerrada-Serra, P., Martinez-Gómez, V., Moreno-Pérez, O., Barbu, R., ... & Šūmane, S. (2020). The drivers of change for the contribution of small farms to regional food security in Europe. *Global Food Security*, 26, 100395.
- Asghari, F. (2021). Exploration of academic culture in Iranian higher education institutions based on Grounded Theory. *Journal of Iranian Cultural Research*, 13(4), 85-117. (in Persian)
- Bahrami, A., & Sarihi Asfestani, R. (2015). The Relationship between Organizational Trust, Organizational Commitment and Perceived Organizational Support at the Ministry of Economic Affairs and Finance. *Management Studies in Development and Evolution*, 24(78), 1-16. (in Persian)
- Bahrani, H. b. S. (1995). Proof in the interpretation of the Quran [Al-Burhan fi Tafsir al-Quran]. Qom, Iran: Mission Institution, Department of Islamic Studies. (in Persian)
- Barghi I, Qassabzadeh J. Cultural Needs Asssessment of Students at Shahid Madani University of Azerbaijan (Tabriz). *Iranian Journal of Culture and Health Promotion*, 4 (4) :532-542. (in Persian)

- Bekrizadeh, H., Esfandyari, F., & Panahi, M. (2023). Comparative Analysis of the Cultural Needs of Male and Female Students. *a scientific journal of ilam culture*, 23(76.77), 117-134. (in Persian)
- Chauhan, A., Singh, A., & Jharkharia, S. (2018). An interpretive structural modeling (ISM) and decision-making trail and evaluation laboratory (DEMATEL) method approach for the analysis of barriers of waste recycling in India. *Journal of the Air & Waste Management Association*, 68(2), 100-110.
- Dehkhoda, A. A. (1994). *Lughat Nameh [Lexicon]*. Tehran, Iran: Rozaneh Publications. (in Persian)
- Dzimińska, M., Fijalkowska, J., & Sulkowski, L. (2020). A conceptual model proposal: Universities as culture change agents for sustainable development. *Sustainability*, 12(11), 4635.
- Eghbali, A., Seyyedkalan, S., & Nabavi, S. (2022). Analyzing the social-cultural activities of Farhangian University by providing implementation solutions. *Applied Educational Leadership*, 3(4), 1-24. (in Persian)
- Faghihi, A. N., Bahrami, S., Jafari Harandi, R., & Abdi Zarrin, S. (2021). The Role of Cultural Programs in University of Qom in Training Students from the Perspective of Students and Professors. *Journal of Culture-Communication Studies*, 22(55), 153-176. (in Persian)
- Fazelheravi, N., Qahrmani, J., & Qasemzadeh Alishahi, A. (2020). affecting factors the evaluation of cultural activities of Islamic Azad University based on upstream documents. *Sociological studies*, 13(48), 149-173. (in Persian)
- Ghorban Nia, Nasser (2000). "Jurisprudence and International Law." *Qabasat*, No. 15 & 16, pp. 85-99. (in Persian)
- Hafezi, R., Zare, S. G., Taghikhah, F. R., & Roshani, S. (2024). How universities study the future: A critical view. *Futures*, 163, 103439.
- Hajizadeh Anari, H., & Rasoli, M., Shokrollahbabaee, E. (2024). The role of jihad explanation in the cultural planning of Farhangian University students. *Culture in Islamic University*, 14(51), 165-184. (in Persian)
- Halwani, H. b. M. (1987). *Nuzhat al-Nazir wa Tanbih al-Khawatir [The excursion of the observer and the reminder of thoughts]*. Qom, Iran: Imam Mahdi School. (in Persian)
- Hassan bin Ali Al-Askari. (1989). Interpretation attributed to Imam Hassan ibn Ali al-Askari [Al-Tafsir al-Mansub ila al-Imam al-Askari]. Qom, Iran: Imam Mahdi School. (in Persian)
- Hojjati, N., & Nemati Mehr, M. (2020). Identification of the Markers of Cultural Planning in Iranian Cities: Representation of the Role of Urban Design in Cultural Planning. *Strategy for Culture*, 12(48), 171-193. (in Persian)
- kalhor, S. (2022). Planning Experience and Cultural Planning Model in Development Programs in Islamic Republic of Iran. *Strategic Studies of Culture*, 2(5), 9- 36. (in Persian)
- Kalini, A. J. M. b. Y. (2008). *Enough [Al-Kafi]*. Qom, Iran: Dar Al-Hadith for Printing and Publishing. (in Persian)
- Karimian, H., & Safaei Asl, M. (2021). Evaluating the effectiveness of cultural-educational programs of Farhangian University. *Teacher Education Policy*, 4(2), 61- 84. (in Persian)
- Latifi, G. (2019). The place of culture in urban development planning to increase social security. *Social Development & Welfare Planning*, 10(41), 1-32. (in Persian)

- Liu, P., Li, Q., Bian, J., Song, L., & Xiahou, X. (2018). Using interpretative structural modeling to identify critical success factors for safety management in subway construction: A China study. *International journal of environmental research and public health*, 15(7), 1359.
- Loh, C. G., Ashley, A. J., Kim, R., Durham, L., & Bubb, K. (2024). Placemaking in practice: Municipal arts and cultural plans' approaches to placemaking and creative placemaking. *Journal of Planning Education and Research*, 44(3), 1679-1690.
- Lolaei, F., Bastani, S., & Farasatkah, M. (2022). The experience of virtualization and university culture: A qualitative study of Tehran universities. *Journal of Iranian Cultural Research*, 15(3), 31-66. (in Persian)
- Majlisi, M. B. b. M. T. (1982). Bahar Al-Anwar [Oceans of lights]. Beirut, Lebanon: Dar Ihya al-Turath al-Arabi. (in Persian)
- Majlisi, M. T. b. M. A. (1985). Rawdat al-Muttaqin fi Sharh Min Layahdhurah al-Faqih [Garden of the pious in explaining "For one without a jurist"]. Qom, Iran: Koshanpur Islamic Cultural Foundation. (in Persian)
- Makarem Shirazi, N. (2006). Encyclopedia of comparative jurisprudence [Da'irat al-Ma'arif Fiqh Muqaran]. Qom, Iran: Imam Ali bin Abi Talib School. (in Persian)
- Mercado, J. M., Kawamura, A., & Medina, R. (2023). An expanded interpretive structural modeling analysis of the barriers to integrated flood risk management adaptation in Metro Manila. *Water*, 15(6), 1029.
- Meshkani Sabzevari, Abbas Ali. (2012). "An Introduction to the Relationship Between Islamic Jurisprudence (Fiqh) and Civilization." *Fiqh*, 62-103. (in Persian)
- Mohammadnezhad, M., & Pahlavan Sharif, M. (2024). the basics of talent management based on the Islamic approach. *Scientific Journal of Islamic Management*, 32(2), 11-59. (in Persian)
- Montazeri, H. A. (1988). Buildings of Islamic jurisprudence and government [Mabani Fiqhi Hukumat Islami]. Qom, Iran: Kayhan Foundation. (in Persian).
- Monterroza-Rios, A. D., & Gutiérrez-Aguilar, C. M. (2022). Enactivism and material culture: how enactivism could redefine enculturation processes. *Philosophies*, 7(4), 75.
- Motevaseli, E., Noroozi, M., & Hosseini, Z. (2022). Evaluating the cultural assessment needs of international students of Tehran University of Medical Sciences. *Intercultural Studies Quarterly*, 17(51), 33-62. (in Persian)
- Najafi, M. H. (1983). Jawahir Al-Kalam in explaining the laws of Islam [Jawahir al-Kalam fi Sharh Shara'i al-Islam] (7th ed.). Beirut, Lebanon: Dar Ihya al-Turath al-Arabi. (in Persian)
- Nasiri Firuz, A. R., & Eskandari, M. (2023). Explanation of Cultural Policy Making Challenges in Higher Education Institutions at Formulation, Implementation and Evaluation Stages. *Journal of Cultural Management*, 17(61), 1-17. (in Persian)
- Ni, G., Li, H., Jin, T., Hu, H., & Zhang, Z. (2022). Analysis of factors influencing the job satisfaction of new generation of construction workers in China: A study based on DEMATEL and ISM. *Buildings*, 12(5), 609.
- Nouri, H. b. M. T. (1987). A source of methods and a researcher of issues [Mustadrak al-Wasa'il]. Qom, Iran: Ahl al-Bayt Foundation. (in Persian)
- Nourian, M., Mu'ini, A., & Imam, S. M. (1395). *Jurisprudential dimensions of cultural development.*, Tehran University, Tehran. (in Persian)

- Outwit, W., & Battamore, T. (2013). Farhang Social Sciences Qarn Beistam [Dictionary of 20th-century social sciences] (M. M. Hashemi, Ed.). Tehran, Iran: New Publishing. (in Persian)
- Qaedali, H. R., & Ashouri, M. (2014). Problems and Shortcomings in the Effectiveness of the Cultural Activities in Universities. *Bi-Quarterly Journal of Cultural Guardianship of The Islamic Revolution*, 4(9), 169-190. (in Persian)
- Qomi, A. b. I. (1984). Tafsir Al-Qummi [Exegesis of Qummi]. Qom, Iran: Dar Al-Kitab. (in Persian)
- Rezvani, Ali Asghar. 2004. The Theological Characteristics of Shi'a Jurisprudence. *Journal of Islamic Wisdom and Philosophy*, 10-11: 171-190. (in Persian)
- Raghib, H. b. M. (1992). The vocabulary of the words of the Quran [Mufradat Alfaz al-Quran]. Beirut, Lebanon: Dar al-Ilm. (in Persian)
- Ruzmetova, N. V. (2021). Formation of Students Socio Cultural Competence on the Base of Traditions of Uzbek People. *European Scholar Journal*, 2(4), 379-384.
- Sahib bin Abbad, I. (1993). The ocean in the language [Al-Muhit fi al-Lughah]. Beirut, Lebanon: World of the Book. (in Persian)
- Sangi, L. (2023). Cultural Needs Assessment of Tehran University Students. *Intercultural Studies*, 18(54), 33- 60. (in Persian)
- Sarvari, R., Jabarzadeh, Y., Karami, A., & Jabarnejad, M. (2024). An interpretive structural modeling—analytic network process approach for analysing green entrepreneurship barriers. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 20(1), 367-391.
- Sayyid ibn Tawus, A. b. M. (1988). Iqbal al-A'mal [The proof of deeds]. Tehran, Iran: Islamic Books House. (in Persian)
- Sayyid Radhi Alam al-Huda, A. H. M. b. H. (1993). Nahj al-Balagha [Peak of eloquence]. Qom, Iran: Nahj al-Balagha Institute. (in Persian)
- Shahali, A. (2019). Indicators of a Culture-Creator University from the Perspective of the Supreme Leader. *Culture in the Islamic University*, 9(1), 3- 22. (in Persian)
- Sharma, R. K., Bharathy, G., Karimi, F., Mishra, A. V., & Prasad, M. (2023). Thematic Analysis of Big Data in Financial Institutions Using NLP Techniques with a Cloud Computing Perspective: A Systematic Literature Review. *Information*, 14(10), 577.
- Sheikh Mufid, M. b. M. (1992). Disguised [Al-Muqni'ah]. Qom, Iran: International Congress of Sheikh Mufid. (in Persian)
- Sheikh Saduq, M. b. A. (1983). Qualities [Al-Khisal]. Qom, Iran: University of Teachers. (in Persian)
- Sheikh Saduq, M. b. A. (1992). Who is not attended by the jurist? [Man La Yahduru al-Faqih] (2nd ed.). Qom, Iran: Islamic Publications Office, Modarresin University. (in Persian)
- Sheikh Tusi, A. J. M. b. H. (1990). The luminous lamp [Misbah al-Mutahajjid]. Beirut, Lebanon: Shiite Jurisprudence Foundation. (in Persian)
- Shooshtarian, S. (2019). Theoretical dimension of outdoor thermal comfort research. *Sustainable Cities and Society*, 47, 101495.
- Soroush, M., Zaynabadi, H., Abdollahi, B., & Bahrengi, M. (2022). Presenting a conceptual model of academic culture using meta-synthesis. *Religion and Cultural Policy*, 9(1), 119–151. (in Persian)
- Tabatabai, S. M. H. (1995). Al-Mizan in the interpretation of the Quran [Al-Mizan fi Tafsir al-Quran] (S. M. B. Mousavi Hamedani, Trans.). Qom, Iran: Islamic Publications Office. (in Persian)

- Taheri Kia, H. (2021). Professor's cultural life of the university as missed life. *Cultural Studies & Communication*, 17(63), 129-151. (in Persian)
- Taheri_Ezbarami, Z., Adib, M., & Behboudi, F. (2023). Assessment of Students Cultural Needs In Guilan University Of Medical Sciences. *Research in Medical Education*, 15(3), 4-13. (in Persian)
- Tajbakhsh, G., & Ahmadi, B. (2023). Socio-Cultural Factors Influencing the Health-Oriented Lifestyle of Young People. *Islamic Life Style*, 7(1): 45-57. (in Persian)
- Taghavi, Seyyed Morteza (1995). The Position of Jurisprudence in Religious Thought. *Journal of Fiqh Ahl al-Bayt* (peace be upon them), No. 2, pp. 182-234. (in Persian)
- Tanhayee, A. (2021). Pathology of University in Educating a Responsible Citizen and Solutions to Modify it. *Journal of Human Resource Studies*, 11(4), 129-148. (in Persian)
- Villarroya, A. A. (2017). The cultural mission of universities. *Debats. Revista de cultura, poder i societat*, 2.
- Zakeri, M. (2023). Identification of Challenges and Solutions in the Process of Social-Cultural Identity Formation of Farhangian University Students: the Case Study of Hormozgan Province. *Teacher Professional Development*, 8(3), 105-128. (in Persian)
- Zare, B. S., NamdariPejman, M., Mousavi, T. S. F., & Morovat, B. (2022). Investigating methods to increase the participation of Farhangian University students' in socio-cultural activities. *Cultural Guardianship of the Islamic Revolution*, 12(26), 61- 104. (in Persian)
- Zhang, M., Zhang, X., Chen, Z., Wang, Z., Liu, C., & Park, K. (2024). Charting the Path of Technology-Integrated Competence in Industrial Design during the Era of Industry 4.0. *Sustainability*, 16(2), 751.